

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz seksen dokuzuncu İçtima

8 . 2 . 1339 Perşembe

Münderecat

	Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	222 :223
2. -- Müzakere edilen maddeler	223
1. — İdarei kura ve nevahi kanun lâ-yihası	223
2. — Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemalî Beyin, Kanunu Cezanın 203 nü maddesine tezyil edilecek mevat hakkında kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/288)	223:245

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,30

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KATIPLER : Süleyman Sırrı Bey (Yozgad), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim celseyi küşadediyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. İstanbul vilâyetiyle Şehremanetinın tevhid idaresine dair Heyeti Vekileden mevрут lâyhâi kanuniye Dahiliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Arpaçay - Sarıkamış ve havalisi demiryollarının 1339 tahsisatına dair lâyhâi kanuniye Nafia ve Muvazenei Maliye encümenlerine, İstanbul maâşatı için 4,5 milyon liralık avans itasına dair lâyhâi kanuniye Muvazenei Maliye Encümenine, Oltu Mebusu Rüstem Beyle rüfekasının İstiklâl Madalyası Kanununun tadiline, Kütahya Mebusu Cemil Beyin Harerah hakkındaki Kanunun tadiline ve ikamet yevmiyelerine dair teklifi kanunileri Lâyhâ Encümenine, İzmit Mebusu Sırrı Beyin Adapazarı Kereste Fabrikasına dair temenni takriri Müdafaa-i Milliye ve Maliye vekâletlerine, Bayezid Mebusu Şevket Beyin eşkiya tarafından gaspedilen nukudunun tazminine dair takriri Heyeti Vekile Riyasetine, Siird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin Bandırma'da tütün zer'ine müsaade itasına dair temenni takriri Maliye Vekâletine havale edildi. Mal-karahlıların harbe müheyya olduklarına dair telgrafi okunarak cevap yazılması tensîbedildi. Ergani Mebusu Nüzhet Beye mezuniyeti esnasında tam tahsisat itasına dair karar ikinci defa reye konuldu.

Mâlûliyetlerine binaen bakıyei müddeti cezaiyelerinin aflarına dair Siirdli Şeyh İsmailoğlu Şeyh Reşid, Ereşli Mehmedoğlu Mustafa, Nadiroğlu Mamhud ve Hüseyinoğlu Ma-

mo haklarındaki üç kıta lâyhâi kanuniye ile Topal Mehmed, Kara Hasanoglu Ahmed ve rüfekası hakkındaki hiyaneti vataniye hükmünün ref'ine ve Battaloğlu Halil ile Dâvavekili Muzaffer Efendi hakkındaki hükümlerin tasdikine dair Adliye Encümeni mazbataları müzakere olunarak aynen kabul ve teneffüs için Celse tatil edildi.

İkinci Celse

Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât Jandarma muhassasatının tezyidi hakkındaki Kanun müzakere edilerek ikinci ve dördüncü maddeler Hükümetin teklifi mucibince, üçüncü ve yedinci maddeler aynen, beşinci madde tadilen kabul ve altıncı madde tayyedildi. Heyeti umumiyesi tâyini esamiyle reye vaz'olunarak 2 müstenkif ve 28 redde karşı 149 reyle kabul olundu. Ergani Mebusu Nüzhet Beyin muhassasatı hakkındaki kararın dahi 39 ret ve 2 müstenkife karşı 74 reyle kabul olduğu tebliğ edildi. Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey hakkındaki sual takririne Sıhhiye Vekili Beyefendi tarafından cevap verildi.

Alâtı ziraiyede müstamel mevaddı müş-tailenin Gümrük Resminden istisnası hakkındaki Kanunun müzakeresi, birinci maddesinin encümenenden vüruduna kadar tehir edilerek Kanunu Cezanın 203 ncu maddesinin tadili hakkındaki teklifi kanuni müzakere edildi. İera Vekilleri Riyasetine bir celsei hafiye akdi talebedildiğinden celsei hafiyeye geçildi.

(Üçüncü Celse hafidir)

Dördüncü Celse

Musa Kâzım Efendi Hazretleri tarafından küşadedilerk Perşembe günü toplanmak üzere

icetima nihayet verildi.

Reis Kâtip Kâtip
Musa Kâzım Süleyman Surri Haklı

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Zaptı sabık aynen kabul edilmiştir.

2. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — İdarei kura ve nevahi kanunu lîjhası

HAYDAR B. (Van) — Efendim, bugün Nahiyeye Kanunu müzakere olunmak lâzımgelirdi. Fakat nahiyenin mevaddı esasıyesi ile hakkı kazasına aidolan kısmı bittiği halde Muvazene Encümenine giden bütçe kısmı henüz ikmal edilmemiştir. Mütâaddit defalar müracaat ettik. Nevahi Kanununun ehemmiyeti malûm-ülileridir. Çok rica ederim, her şeye tercihan Muvazenei Maliye Encümenine nevahinin, bütçe kısmının çıkarılması hususunu tebliğ buyurmanızı rica ederim.

FEYYAZ ÂLİ B. (Yozgad) — Muvazenei Maliye Encümeni İstanbul bütçesi ile meşgul bulunması hasebiyle buna sıra gelmedi. İstanbul bütçesi bir iki gün zarfında biter ondan sonra onu çıkarırız.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, Şûralar Kanunu Muvazenei Maliyeyi çok işgal edecektir. Bendenize bunda çok isabet olmuştur. Evvel beevvel encümen Şûralar Kanununu müzakere etmeli, Şûralar Kanunu çıktıktan sonra o vakit Muvazenei Maliyenin vazifesi başlayacaktır. Bir taraftan Şûra Kanununu müzakere edelim, görülecek ki, Nevahi Kanunıyla onun da bütçesi birleşecektir. Encümenlerden rica ediyorum hiç olmazsa Cumartesi günleri müzakere edilsin.

HAYDAR B. (Van) — Hüseyin Avni Beyin buyurdıklarını biz nazarı itibara aldık. Gerek vekâletleri ve gerekse Muvazenei Maliye Encümenini en ziyade işgal edecek cihet bugün hidemati umumiyeye dâhil olduğu ve masrafı da muvazenei umumiyeden verildiği halde şûralara intikal edecek olan müessesat hakkında her vekâlete tezkereler yazılmıştır. Fakat henüz cevap alınmamıştır. Oradan cevap geldikten sonra tabiatıyla Muvazenei Maliye Encümeni ile Dahiliye Encümeni bir arada çalışacak ve o işi temin edilecektir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim, bu Nevahi Kanununun hakkı kazaya aidolan kısmı bitmiş, yalnız birkaç madde vardır, onlar üzerine rüfekayı kiram takrirler vermiştir. O takrirler nazarı dikkate alınarak ona göre maddede teklif etmek üzere Adliye Encümenine gitmiştir, Adliye Encümeni icetima ederek bunu hazırlayıp getirmemiştir.

REİS — Efendim bugün Heyeti Celilenizin kararıyla Nevahi Kanunu vardır. Fakat elde mevcut encümenlerden gelmiş mevad meydanda değildir. Haydar Beyefendi Muvazenei Maliye Encümeninden tesri müzakeresini talebettiler, Muvazene Encümeni âzasından Feyyaz Âli Bey de «derdesti müzakerededir, fakat pek ehemmiyetli ve müstacel mevad vardır, onun akabinde buna bakacağız» dediler. Şu halde müzakere edilecek başka bir mesele yoktur. Müzakeresine başlanmış olan 203 ncü maddenin tadili veyahut zeyli vardı. Onun müzakeresine başlıyoruz. Leh vealeyhte olmak üzere söz alanlar tasnif edilmiştir.

2. — *Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Beyin, Kanunu Cezanın 203 ncü maddesine tezyil edilecek mevaddı kanunıye hakkında kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/288)*

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim bundan evvel heyeti umumiyesinin aleyhinde beyanı mütalâa ettiğim kanun dolayısıyla birçok hukuku esasıyenin ve bilhassa hepimizin viedanlarında yer tutan ve samimî kalblerimizde büyük merkkii bulunan hürriyet için aşk ve muhabbetimizi bir daha ilâna vesile olmak dolayısıyla bu hususta Abdülkadir Kemali Beyefendiye teşekkür etmeye borçluyuz.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Eshedi-en-lâilâheillâllah... (Handeler)

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim Abdülkadir Kemali Beyefendi dün mütalâalarına başladıkları zaman beşinci olarak, kendilerine cebalet atfettiğimi söylediler. Yalnız zannedirim ki zehapları yanlışdır. Zaptı tekrar tekrar okudum, öyle bir kelime söylememişim. Öyle bir şey yoktur. Olmadığımı makamı tashihte kendilerine arz ederim. Böyle bir şey atfetmedim. Böyle olduğunu kendileri de takdir ederler.

Bu iki ufak mukaddmeden sonra maddeye aidolan mütalâam alehtlak hürriyeti şahsiyeye,

hukuku tabiiye ve medeniyeye hürmette kusur edenlere ceza vermeye mâtufl olduğundan dolayı her halde kendilerine hürmetle meşbu olmaktan başka vazifem yok. Fakat evvelce de arz ettiğim gibi, hürriyeti şahsiye, hukuku tabiiye, hukuku medeniye gibi elfazı mutlakının bilhassa cezaî olan mesailde tasrih edilmeksizin istimalinden tevellüdedecek mahaziri kanuniyeyi, mahaziri hükmiyeyi Heyeti Umumiye takdir eder. Esas mesaili cezaiyede sureti sarihada emir veya nehyedilmeyen, vâzu kanun tarafından ifa ve ya ademiifası gösterilmeyen mesailden dolayı değil ceza tâyin etmek, hattâ kıyasen bile hüküm vermek doğru değildir. Abdülkadir Kemalî Beyin kendilerinin de bilâhara kabul ettikleri ve tasvibettikleri veçhile hürriyeti şahsiye ve hukuku tabiiye, ve hukuku medeniye gibi mânayı hukukilerin ne gibi efale şâmil olacıklarını tâyin ve tasrih etmek mucibi tecmül ve vuzuhtur. Şurasını tekrar söyliyeyim ki, büyük bir asabiyetle, katî ve tezelzülü napezir bir kanaatle asgarisi üç, âzamisî on beş sene gibi bir cezayı veren bu kanun için gösterilen esbabı mucibeye bendeniz cezanın şiddetiyle mütenasip kuvvetli deliller isterken kanaatimi arz edeyim. Gerek Nafiz Bey tarafından ve gerek Abdülkadir Kemalî Bey tarafından gösterilen delâli kâfi ve kuvvetli bulmadım. Biraz sonra bendeniz arz edeceğim ki, kanunlarımızın mer-tebeî kemalde olduğunu ve bunların içinde yaşadığımız ve yaşayacağımız hâkimiyeti millîye düsturlarına tamamen mutabık olduğunu, gayrikabili tadil olduğunu iddia etmedim. Yalnız...

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarkî) — Reis Bey. Söz istiyorum.

REİS — Lehinde mi, aleyhinde mi?

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarkî) — Nenin aleyhinde?

HÜSEYİN AVNÎ B. (Erzurum) — Hürriyetin.

MUSTAFA B. — Hürriyetin lehinde, hürriyetin aleyhinde adam olur mu? Şevket Bey aleyhinde ise...

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Bendeniz Abdülkadir Kemalî Beyin gösterdiği birkaç misalin Kırşehir'deki Mutasarrıfın vaziyetinin, Siird'deki Jandarma Kumandanının, tehçir divanharbinin, Safranbolu hâdisesinden dolayı takibatı kanuniye ifasını müstelzim evrak hakkındaki suallerin her birisinin cezasına

dair Kanunu Cezada, vazifesini müdrük, kanunun maksadına vâkif olacak kadar malûmatı hukukîyesi olan hâkimler tarafından, istenildiği zaman ahkâm bulunabileceğine kanaatim vardır. Yalnız çok temenni ediyorum ki, memlekette her maksadı istihsali endişesinin husul bulması için yalnız kanun lâzım olduğunu düşünmiyelim. O kanuna istinadederek istifayı hukuk edebilen efrada ve istifayı hukuk için müracaat edenlere karşı kanun dairesinde hüküm verecek hâkimlere itimadımız çoktur. Ondan dolayıdır ki kanunların ikmalî endişemizin yanında haklı olarak kanundan istifade etmek ve istifade ettirmek lüzum ve vücubunu her ferdi milletin kalbine telkin etmekle ve o sayede kanunlarımızın hakiki menfaati temin edilebileceğine kaani olmakla mübahiyim. Efendim. Şunu itiraf etmek mecburiyeti hukukîyesindeyiz ki; memleketimizde mevcut usulü mahakimin taaddüdü, asker için bir usul, mülkiye memuru için bir usulü muhakeme, adliye memuru için bir usulü muhakeme, efradı ahalinin hukuku için bir usul derdi hakikaten hallolunmak lâzımgelen mesaili âdiyeden bir tanesidir. Usullerin memurini Devlete temin ettiği nâkabili tarif bâzı vaziyetler...

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Zannederim birinci madde müzakere ediliyor. İkinci maddeden bahsediyorlar.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Hayır arz edeceğim. Hürriyeti şahsiye tâbirinden mülhemdir mütalâam. Bu her sınıf memurinin memuriyetlerinden mütevellit mesailde haiz oldukları hukuk ve salâhiyeti memurelerinden gayri ahvalde ve cürüm hususunda bâzan kendilerine bir istinatgâh teşkil ediyor. Ondan dolayıdır ki yapılacak en iyi usul, mümkün olabildiği kadar umuru Devlet haleldar olmamak şartıyla, memurini Devlet tarafından vukua gelecek şahsi taarruzatın vazifei memuriyetten mütevellid olup olmadığını nazarı dikkate alarak mehmemken önüne geçmektir. Dün Nafiz Bey biraderimiz oldukça i'mali zihnin vermiş olduğu bir salâhiyetle bir teklifte bulundular. Bendeniz o teklifin bâzı maddelerinin, hattâ kısmi küllisinin bile Kanunu Cezamızda yeri bulunduğuna kaaniim. Ancak Nafiz Beyin teklifi mahiyeti itibariyle Kanunu Cezada bulunan bu gibi mevad için cezanın asgarî ve az olmasından, teşdidîyle kabili kabul bir vaziyettir. Fakat

efendiler. Bir noktai nazardan daha muhakeme etmek lâzımgelir. Memurini Devletin, efradı ahali aleyhinde yapmış oldukları muamelenin salâhiyeti kanuniyeleri dâhilinde olup olmadığını tetkik etmek için de mutlaka bir merci lâzımdır. Aleltilak efradı milletin şikâyeti üzerine hemen hukuku tabiiye ve medeniye mütaarrızı diye bir memuru yakalayacak olursak, Devlet masasının başına oturtacak kimseyi bulamayız. Ve sonra bendeniz memurinin sırf vazife memurelerinden mütevellit hususiyetlerinden dolayı yapılan usulî muhakemelerin tadili taraftarıyım. Bununla beraber eğer efradı ahalinin hukuk ve hürriyeti tabiiye ve medeniyelerini hüsnü muhafaza etmek istersek rütbe ve mevkii ne olursa olsun tâbirinden memurini mülkiye, memurini askeriye ve memurini adliye ve hattâ mecalisi teşriyeye mensup zevat da dâhildir. Hattâ Abdülkadir Kemalî Beyin bu kadar hürriyetperverlik mütalâası arasında isterdim ki aksayı hürriyeti temin eden bu nokta hakkında sarahaten kendi mütalâalarını işitmiş olayım. Sonra bendeniz muhakemelerin zaruri olan derecatının, dâvayı takip esnasında husule getirilen tevkiflerin, bigayrikastin vukua getirilen tevkiflerin beraet takdirinde müstelzimi ceza olmasına katiyen razı olamam. Bunun mânası, huzuru hâkime getirilen her ferdin mutlaka mahkûm edileceğini evvelden bildirmektir. Çünkü indelmuhakeme maznunu beraet ettiren heyeti hâkimenin takibatı kanuniyeye tâbi tutulacağı endişesi, onu muhakeme eden hükkâm-dan mâsûmlar hakkında beraet kararı vermek iktidar ve iradesini selbeder. Şayet Abdülkadir Kemalî Bey, hakikaten birçok kimselerin aylarca, senelerece yattıktan sonra şahsan ve aile itibariyle mâruz kaldıkları haksızlıktan ve hürriyete tecavüz dolayısıyla bunların tahdidî hürriyetlerinden mütevellit zararlarını tazmin ettirmek istiyorlarsa bunların tazmini, onu beraet ettiren hâkimden ziyade, selâmeti memleketi muhafazaten vaz'edilmiş olan kavaninin neticesi zaruriyesidir ki bunun heyeti umumiyesine tazmin ettirmek usulünü kabul ettirmek demektir.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim biz birinci maddeyi müzakere ediyoruz. İkinci maddede mütalâanızı söylersiniz.

REFİK ŞEVKET B. — Reis Bey. Malatya Mebusu Lûtfi Bey ne salâhiyet ve ne vazife ile herkesin sözünü kesiyor? Dikkat ederek iyi din-

leselerdi Abdülkadir Kemalî Bey'e cevap verdiğimi anlarlar ve bu suali tekrar etmezlerdi. Rica ederim, gayret ediniz de sizi Reis yapalım.

LÜTFİ B. — Müzakere edilen birinci maddedir. Benim o makamda gözüm yoktur, sizin vardır, onun için böyle sözlerle müzakereyi ihlâl ediyorsunuz.

REFİK ŞEVKET B. — Söz kesmek hakkı Reise aittir. O eihetten söylüyorum.

SALİH Ef. (Erzurum) — Reisle bizim ne farkımız vardır? O da âza, ben de âzayım.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Efendim bütün mütalâatımın hulâsasını arz etmek için Nafiz Beyin hatırlamda kalmıyan teklifi üzerinde imali fıkredilecek bir derecededir. Kendileriyle mutabık kaldığımız hususat da vardır. Şunu söyleyeyim ki, şu kadar zamandan beri mülki ve askeri münasebat, ihtilâfat mevcudolduğu halde bilhassa tâyini merci hususunda kanunumuzda bir sarahat olmadığına dair Abdülkadir Kemalî Beyin dermeyan ettiği mahazir tevellüdetmektedir. Hattâ bilmünasebe de arz etmistim; sıfatı askeriyeyi haiz bir zat tarafından sıfatı askeriyeyi haiz olmıyan bir zat üzerine bir cürüm ika edilse bunun mercii muhakemesi mahakimi umumiyeye midir, Divanı harb midir gibi en basit meseilde askeri adliye müntesiplerinin Ceza Kanununa istinaden bâzı mütalâat dermeyan etmeleri, adliyelerin de diğer mütalâat dermeyan etmeleri bu ihtilâfın halline mâni olmamıştır. Hattâ Şûrayı Devletten mahakimi umumiyeye aid olduklarına dair bir karar çıktığı halde bunun hakkında meseil eylevm mevcuttur ve bendenizin de Adliye Vekâletinde bu ihtilâfat yüzünden uğraştığım meseil pek çoktur. Ondan dolaydır ki, yapılacak olan bu kanun, hürriyeti tabiiye ve medeniye yalnız memurların vukubulan tecavüzü dolayısıyla değil, hattâ heyeti umumiyesini ele alalım. bu surette efalde bunların cezalarını usuli bir şekilde ve icabeden yerlerini tadil ve islah edelim. Efendim gayrikabili inkârdır ki, memlekette kanunun hâkimiyetini hepimiz isteriz. Memleketimizde kanunu hâkim kıldığımız gün şu veya bu kazalarda kanundan gayri mahalden gelen söz veya sadalara ittibaan hareketten teberrî ettiğimiz gündür ki, halkı hâkimiyeti milliyeyi tecelli ettirdiğimiz gündür. Ondan dolaydır ki, en evvel vâzı kanun olan bizler vaz'ı kavanin ederken bu umdenin istihsali için mümkün olabildiği

kadar vâsi, katî şümullü ve üzerinde birçok müdavelei efkâr ederek ahkâmı esasıye ve katıye koymak icabeder. Son söz olmak üzere şunu arz ediyim ki, Nafiz Bey biraderimiz de fikrimize ıstıralık eder. Nafiz Beyle birkaç arkadaş bu takririni imza etmişlerdir. 203 nœü maddeye zeylolan bir maddei cezaiye olamıyacağından sarfınazar...

NAFİZ B. (Canık) — Ayrıca teklifimiz var o hususta.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Evet olamıyacağından sarfınazar, memleketi memurinin istisnai vaziyeti hukukiyeye tâbi olmasından münbais müşkülâtta kurtarmak maksadı takibolunuyor. Keyfiyeti usuli ve cezai olarak nazarı dikkate alalım. Hakikaten elele verelim. Hedefimiz bir oldukça, hakka vüsul noktalarını takibettikçe memlekette hakiki Hâkimiyeti Kanuniyeyi ve binnetice Hâkimiyeti Milliyeyi istihdaf ettikçe zannedirim bu maksada vüsul için bir müşkülât yoktur. Evlâbittarik mükemmel bir kanun çıkarırız. Bendenizin ortayerde bu ahkâm mevcuttur diye diğerinin yoktur demek istediği mütalâata bir zemin ihzar etmiş oluruz. Bendenizin de mütalâam bundan übarettir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Benden evvel söz söyliyem arkadaşlarımı kemali hürmetle dinledim. Sahibi teklif olan Abdülkadir Kemali Bey biraderimiz tekliflerini eidden vuzuh ile oldukça zengin ve rengin misallerle izah ettiler. Buna ilâve edilecek mütalâa bendenize Refik Şevket Bey arkadaşımızı dinledikten sonra bâzi tepeddüdü mucibolacak mesail üzerinde tevakkuf etmek isterim. O da kavanini mevzuamızda bu kabil tecavüzatı menedecek cezalar mevcud olduğu iddiasıdır. Hepimiz biliyoruz ki, Kanunu Cezada filvâki her derde deva olacak ebegömece gibi cezalar vardır. Billhassa Refik Şevket Bey biraderimizin istinadettiği yüz ikinci maddenin ikine zeyli ki, her ne suretle olursa olsun vazifei memuriyetini suiistimal edenler, 3 aydan 3 seneye kadar hapsolunur diyor. Fakat bu bir kaideyle mukayyet değildir. Vazifei memuriyetini suiistimal edenler hakkında... Bir adam vazifei memuriyetini suiistimal etmez. Çünkü vazife denince kanunen muayyen olan bir vazife olacak ve onu suiistimal edecek. Efendiler, bir memurun nüfuzu memuriyetini suiistimal ederek bir kişinin hukuku hürriyetine tecavüz etmesi bir vazife midir ki, bunu suisistimal ettiği vakit vazifei memuriyetini suiistimal edenlerin cezasını görsün? Biz işte bu

nun cezasını koymak istiyoruz. Biz onun için, Kanunu Cezaya müessir, bir kuvvei teyidiye koymak istiyoruz.

BEHÇET B. (Kângırı) — Şimdi mesele doğruldu.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Şimdi asıl vazife budur. Esasen bu maddenin sebebi vaz'ında kanunu muvakkat olmak hasabiyle vâzı kanununun maksadını bilemiyoruz. Çünkü bir Meclisi Âliden geçerek vâzı kanunun noktai nazarı anlaşılmiş değildir. Bir kanunu muvakkatle Kanunu Cezaya ilâve edilen maddeden olmak itibarıyla bundan teselsül eden maddeleri gözden geçirirsek görürüz ki, o maddenin maksadı şimdi müzakere ettiğimiz kanunun maksadından başkadır. Meselâ bundan tül müddet evvel yine kanunu muvakkatle neşredilen Kanunu Cezanın 82 nci maddesi Emvali Devleti zimmetine geçirerek ihtilâs edenler hakkında ve onun dolayısıyla de vazifei memuresini suiistimal edenler hakkındadır. Maddelerin teselsülü gösteriyor ki, bir memurun vazifesi ihtilâs etmemektir. Yani kendisine mevdu olan vazifeyi kanunen rüyet etmektir. Şayet bunu suiistimal ederse zimmetine malı mirî geçirirse veya o gün bir parayı defterine kaydetmesi lâzımgelirken etmezse bu madde mucibince tecziye edilecek. İşte o kanunu muvakkat bu gibi mevad üzerine neşredilmiştir. Yoksa 102 nci maddeyi böyle mutlak bir ibare ile vazifei memuriyetini suiistimal edenler bilûmum hürriyete, hürriyeti medeniyeye, hürriyeti tabiiyeye tecavüz hakkında tatbik edersek ve onları bu maddeyle tecziye etmek istersek hâkimlerin vicdanına ve insafına kalmış bir şeydir. Bir hâkim o adamı mahkûm etmek isterse vazifesini suiistimaldir der, kanunun mutlak olan maddesi, mucibince tecziye eder. İstemezse efendim bu vazifesi değildir ki, tecziye edilsin der, atar. Memurun Muhakemat Kanunu mucibince senelerle o mesele sürünür. Bu husustaki sözlerimi ayrıca ikinci maddede söyliyeeğim için şimdi o noktada bir şey söylemiyorum. Buna bir misal de bendeniz memuriyet hatıratımdan bir şey ilâve etmek istiyorum :

Halep'de Divanı Harbi Örfi Müddeiiumumisi bulunduğum zaman Münbiç Belediye Reisi halkın ayaklarını kızgın nalla yakmak suretiyle tekâlifi harbiye topluyor. Toplanmış oldukları parayı da tekâlifi Harbiye Komisyonuna veyahut her hangi bir müesseseye tevdi etmiyor. Bu işi

kâyet ediliyor. Hiçbir yerde bu adamların, bu zavallıların şikâyetleri bir netice vermiyor. Takibatı kanuniye yapılmıyor. En nihayet Divanı Harbi Örfi Müddeiumumiliğine - Zaten Kanunu Askeride bu kabîl ceraim divanı harbi örflere tevdi edilmişti - Hitaben bir istida veriliyor. Takibat yapılıyor. Divanı Harbi Örfi bunun hakkında ahzügirift müzekkeresi ısdar ediyor. Belediye reisi valiye iltica ediyor ve o zaman vali olan Bedri Bey bu adamın eline açık birşey veriyor ve bunu o vakit polis müdürü olan Sadettin Bey vasıtasıyla veriyor. «Bu cürmü vazifei memuriyetinden mütevellittir. Binaenaleyh Divanı Harbin bu ahzügirift müzekkeresi infaz edilemez» diyor. Efendiler; bu öyle dosyalar teşkil etmiştir ki, Adliye Nezaretine, Baş Kumandanlık Vekâletine, Harbiye Nezaretine yazıldı ve senelerle süründü. Nihayet maalesef Haleb'in işgaliyle beraber bu iş de böyle kaldı. Şimdi böyle hukuku hürriyete tecavüz eden, nüfuzu memuriyetini suüstimal eden ile vazifei memuriyetini suüstimal eden kimseler hakkında ne yapabilirsiniz? Hiç.. Dairenden daireye kırtasiyecilikten ibarettir. Onun hakkında müddeiumumi takibat yapamadıktan sonra ve yahut emrini infaz edecek kuvveti her hangi bir müessesesi hukukiyeye vermedikten sonra memlekette halkın hürriyetinin teessüs etmesine imkân yoktur.. Bunun daha acıklı safhaları vardır. Her hangi müteneffiz veya zamanın kudretli olan bir adamı her hangi bir makama ve hattâ Vekâlete bir emir verir bu adamı buradan kaldırırsınız diye. O vazifesini yapan adam keyfemayeşa oradan kaldırılır, ve o kaldıran hakkında hiçbir ceza temin etmek imkânı bırakılmaz ve kaldırılanın hakkını temin etmek de kaabil değildir. İcabederse sarahaten söyleyebilirim. Hepiniz de bilirsiniz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Kahrolsun öyle adamlar..

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Hürriyetin, hukuku hürriyetin, hukuku medeniyenin teyidi için behemahal böyle şiddetli cezaya, müessir mevadda ihtiyaç vardır. Kanunu Cezamızda mesakine taarruzun cezası vardır. 105 nci maddede der ki, cebren bir kimse diğerinin evine girerse bir haftadan üç aya kadar hapşolunur.

Efendiler; evine girer, tecavüz eder, cezası bir haftadan üç aya kadardır; zaten hafif bir

cünha olduğu için onun muhakemesi rüyet edilip de ilâmı çıkıncaya kadar seneler geçer. O mütecevizünaleyhin de teessürü tadil olunamaz. Onun için ceza müessir olmalıdır. Mevcut Kanunu Cezamızda buna benzer bâzı hususatta cezalar vardır. Fakat Abdülkadir Kemâlî Beyin teklifi 203 ncü maddeye zeyl olmak üzere gösteriliyor ki, bu teklif 203 ncü maddeye tezyil edilemez. Kanunu Cezanın babı evvelinin altıncı faslına ilâve edilmek lâzımgelir. Çünkü, altıncı fasıl, memurini Devletin efrat hakkındaki muamelâtında bahseder. Binaenaleyh, o fasla ilâve edilmelidir. Buna dair Ahmed Nâfiz Bey arkadaşımızın bir takriri vardır. Biz de ona vazîül imzayız. Onun kabulünü rica ederim.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayeti hakkında takrir var.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Müzakerenin ademikifayeti hakkında söyleyeceğim.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) Efendim, Kanunu Cezanın 203 ncü maddesi hapis ve tevkif hakkında..

REİS — Efendim, kifayet hakkında takrirler var. :

SALİH Ef. (Erzurum) — Rica ederim, böyle müzakere kâfi olmadan kifayet hakkında takrir vereceklerine dışarıya çıksınlar.. (Devam, sesleri)

REİS — Müzakereye devam edeceksek söz Müfid Efendinindir.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Efendim, 203 ncü maddeye alâkası olup olmadığımı izah mecburiyetindeyim. Çünkü, sahibi teklifim.

REİS — Efendim, Abdülkadir Kemâlî Beyin her zaman söz söylemek hakkıdır, şahsı mevzuubahsoldukça. Fakat sıraya riayet etmek de benim hakkımdır.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Kifayet takriri reye konduktan sonra söylebilir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, mevzu müzakere olan lâyihai kanuniyenin birinci maddesi Abdülkadir Kemâlî Bey biraderimizin göstermiş oldukları cümleler itibariyle insanlara fitrat icabınca bahşolunan Hukuku Medeniye ve Hukuku Tabiiye ve o fitratın icabatından olarak kendisi hayatına malik olduktan sonra şahsi tasarruflarına ait hukukun temini için yapılması

lâzımgelen bir lâyihai kanuniyeyi yapmak ve onu ikmal etmek üzere vukubulmuş bir teklifi kanuniden ibaret olduğunu anladım. Burada esbabı mucibe olarak birçok misaller, fikir ve mütalâalar serd ve ityan buyuruldu. Hukuku Medeniye, Hukuku Tabiiye, Hukuku Şahsiye. Bunların hepsini toplayınca geldi mesele Hukuku Hürriyet ve Hukuku Hâkimiyete. Hattâ denildi ki, Kanunu Cezamızda şimdiye kadar mevcut bulunan maddelerin birisinde hürriyete dair bir kelime mevzuubahis değilken hilâfı hakikat yemin bahsinde nasılsâ hürriyet kelimesi oraya geçmiş ve o bir maddeyi de işadettiler, gördüm. Şimdi bu meseleden dolayı bendeniz kendimize teessüfhan olarak elimizdeki Kanunu Cezada hürriyetten bahsolunmuyarak, hürriyete ait hiç bir kelime konulmuyarak yalnız ukubata dair maddeler konulmuş olması üzerine, esas itibariyle tâyinine memur ve mecbur bulunduğumuz hukuku hürriyeti insaniye karşısında Kanunu Cezamızda hürriyete mütalâlik kelime yoktur, denilmesinden bizim için bir şüphe olacağını bildiğim için bundan dolayı bizdeki hürriyet nedir? Bundan bahsetmek üzere sizi üzmeğe istiyeceğim efendiler! (Bravo, sesleri)

Kanunu ceza bizim muhitimizin tevlihetmiş olduğu mesail ve bizim milletimizin seviye ahlak ve irfanı noktai nazarından düşünölmüş ve ukubata mütalâlik yapılmış maddeler olmayıp bilâkis Tanzimat Devrinde Avrupa'yı taklit ve bilhassa Fransa'dan aynen tercüme ederek alıp tatbik etmek istediğimiz kanunlardan olduğu için işte böyle «hürriyet» kelimesinden âzade olarak gelmiştir.

Efendiler onlarda hürriyet yoktur.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Fransa'nın kiralık zamanındaki, İmparatorluk zamanındaki, kanunlarıdır onlar.

MÜFİD Ef. (Devamla) — Efendiler! Hürriyeti beşeriye ve insaniye hakkında mevcut olan usul ve kavait tetkik edilecek olursa, demin arz ettiğim gibi, hürriyeti ukubata düşürecek mesail mevcuttur. Hattâ efendiler bugün bizim mahvımızı, izmihlâlimizi istiyen milletler bile o, bizim elimizde mevcut bulunan hakki hâkimiyetimiz noktai nazarından bize gıpta etmekte ve bizden aldıkları o metayı süsleyip bize satmaktadırlar. Efendiler, İslâmiyetin düş-

turu, hukuku hürriyeti o derece tahkim etmiştir ki, bir misal arz edeyim: İki kadın, birisi müslim diğeri gayrimüslim olmak üzere iki kadın bir çocuk hakkında evlâdiyet iddiasında bulunup huzuru hâkime gittikleri zaman kadının biri müslimi hürre değil, cariye, diğeri gayrimüslim fakat cariye değil hürre. Bunlar bu çocuk benimdir diye dâva ediyorlar. Hâkim karşısında bulunan iki kadından hangisinden beyyine istemesi lâzımgelcek? Gayrimüslim olmak itibariyle çocuklar fıtratı islâm üzere tevellüddettikleri için acaba müslim olan kadının beyyinesini tercih etme suretiyle onun şahitlerini dinliyerek ona mı hükmetmesi lâzımgelir, yoksa gayrimüslim, fakat hürre olan kadının evlâdiyet iddiasında bulunduğundan dolayı onun beyyinesini mi tercih etmek isterdi? İslâmdaki hürriyetin büyüklüğünü şununla takdir edersiniz. Müslimlik, gayrimüslimlik noktainazarını bir tarafa bırakarak hürriyet meselesi noktainazarından gayrimüslim olan bir kadının - Fakat hürre olan kadının - beyyinatını ispat etmek için onun iddiasını dinlemiştir. Bunu bütün Garb âlemi anlasınlar, hürriyet kimde varmış! Fakat; hürriyetin esasları bu suretle temin, tarsin ve tevsik edilmiş olduğu halde Kanunu Cezamızın maddelerine nazarı âlilerini atfettirmek ve orada mevcut maddelerin ahkâmı ne kadar ehemmiyetsiz ve beşeriyetin arasında hâdis olacak bu gibi gayrı insani esastı tecziye edecek maddelerden boş olduğunu görürsünüz. Üç yüze karibolan Kanunu Cezamızın maddeleri bütün akvali, bütün evbâbı, bütün fusu-lü tadadolunduğu takdirde beşerin işleri âdetâ bu üç yüz madde içerisinde zannolunur.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — 265 maddedir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Zeyilleriyle beraber 300 dür. Halbuki beşeriyet arasında hâdis olmuş, sırf ukubat noktainazarından kendilerine ceza verilerek nizam ve intizami insaniyi muhafaza etmek için mevzu olan ukubatın hiçbirisi bihakkın kanunun içerisinde girip de bizim hakkımızda tatbik edilmemiş ve bundan dolayı şimdiye kadar hâkimler için, memurlar için, bütün insanlar için burada kanun yaparken söz söylenerek her birerlerinin hakkına ayrı ayrı dokunulmuştur. Rica ederim efendiler! Kendilerinin hürriyetine tecavüz olunan efradı milletin mütecevizleri hakkında ceza talebetmek hakları olduğu gibi kendi-

sinin tahsili, irfanı, mevki icabiyle memuriyete geçen zavallı memurların da acaba hakkına - memuriyetine - vazifei memuriyetine, nüfuzu memuriyetine taarruz ve tecavüz vukubulduğu halde ne için bunlar hakkında da bir ceza vermek meselesini yine Meclisi Âli düşünüyor? Rica ederim, malûmuâlileri teşkil olunan Devlet; o devletin efradından husule gelir. Onların arasındaki vazaf, onların arasındaki hukuk mütekebilin, müteselsilen yekdiğerine kefil olmak suretiyle tevzi ve taksim edilir. Hukuku medeniye dediğimiz nokta, insanların medeniyütabı' olup müçtemian yaşamaları noktai nazarından teşkil ettikleri, şehir, kasaba ve kurada oturdukları zaman bu haklarına karşı vukubulan taarruzu meni için, bunların orada müçtemian yaşamalarını temin için vaz'olunan kavait ve usulden ibarettir. Şimdi o usul ve kavaidi vaz'etmek hususundaki düsturlarımız, bugünkü şekil itibariyle millete bahşedilmiş, hâkimiyetini bilâkaydüşart kendi eline almış, bu dairede kendi intizamına, kendi hukukuna vukubulan tecavüzü defi' için esas kanunu yaparak fûruata mütaallik olan maddeleri tanzime elbette mecbur olmuştur. Fakat efendiler! Efradı milletin hâkimiyeti itibariyle vücuda getireceği kanunları da, çünkü gün bu kanunun müzakeresi esnasında bahsolunan mütalâat noktai nazarından yapamayacağımı yine bu Meclisi Âli, düşünerek Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei mahsusası, yani yedinci maddesi yapılacak kanunların, konulacak düsturların nereden alınacağını da tâyin ve tahsis etmiştir. Çünkü Rauf Beyefendi Hazretlerinin de buyurdıkları gibi, hürriyeti mutlaka, hâkimiyeti mutlaka hiçbir memlekette, hiçbir millette yoktur. Zira o hürriyeti mutlaka, hâkimiyeti mutlaka olmuş olsaydı, istediği gibi herkes hür olsaydı katiyen bu mevcudolan nizam ve intizam vücut bulamazdı. Bundan dolayı herkesin, yekdiğerinin hukukuna riayetkâr olması noktasından, vazifesinin yekdiğerinin hukukuna tecavüz edebilmesi noktai nazarından mesuliyeti ortadadır. Şu vazife, şu mesuliyet... Bir kendi taraflarımızdan birbirimize icrasiyle mükellef olduğumuz kısım var, bir de bizim kendimizin yapmayıp da teşkil etmiş olduğumuz Hükümete terk ederek Hükümetin yapması, riayetkâr olması icabeden kısım vardır. Şu halde millet, hâkimiyetine, hürriyetine malik olmak itibariyle bir taraftan hâkim ve fakat kendisi yapamayıp da, Hükümetinin inti-

zam ve nizam noktai nazarından yapmasını arzu ettiği mesailde Hükümete tevdi ettiği vazaif ve hususatta millet, hâkimiyetinden bir kısmını Hükümetine vermiştir. Şu halde millet, bir taraftan sakin, diğer taraftan kendi hakkında tatbikatla mükellef olan Hükümete karşı mahkûmdur.

Bir de Hükümeti ele alalım. Şimdi Hükümet de bir taraftan milletin kendisine yapıp verdiği kanunları hüsnü tatbik ve muhafaza noktai nazarından hâkim ve fakat hukuku millete, milletin o medeni haklarına, tabii haklarına, şahsi tasarrufatına mütaallik hususatta o kanunların şöyle hududunu tecavüz edip de onun kanun haricindeki hareketinden dolayı milletin kendisini mesul etmesi noktai nazarından Hükümeti teşkil edenlerin de bir taraftan mahkûm olduğu anlaşılıyor. Şimdi ortada iki muamele var. Birisi hâkim, diğeri mahkûm. Her iki taraf da min veçhin hâkim, min veçhin mahkûm olmak itibariyle bu iki tarafın hukukunu müsavi bir surette tutup tarafı âharın hukukuna tecavüz ettirmemek ve ona karşı set çekmek için bir de kuvei muaddile olmak üzere teessüs etmiş Meclisi Âliniz var. İşte iki tarafın hukukunu tecavüz ettirmemek ve iki tarafın hukukunu muhafaza ettirmek için muaddil olarak vücuda getirilmiş Meclisi Âliniz var, Millet Mecalisi var, şimdi bu Meclis gerek hukuku millete taarruzu gerekse milletin hukuku Hükümete taarruzunu meni için kanunlar yapıyor, düsturlar yapıyor, fakat öyle bir kanun ki, bundan evvel yapılmış, başka yerden alınmış, aynen getirilmiş. Hürriyetle, hâkimiyle alakası olmadığı, sırf Hükümetin mütegalip, mütecebbir ve mütesaltın olduğu zamanlarda yaptığı kanunları tatbik ettirmek için bu maddelerin konulmasına taraftar olmamakta hiçbir hikmeti hukukiye tasavvur olunamaz. Binaenaleyh hikmeti hukukiyesi olmıyan, hikmeti şer'iyesi olmıyan maddeleri bunun cezası azmış, Kanunu Cezamızda mevcut imiş, değilmiş noktai nazarından bunu ipkaya çalınmak doğru değildir. Bunu mâkul bir şekilde kabul etmek lâzımgelir ve fakat demin de bir nebze arz ettiğim gibi bir tarafın hukukunu düşünürken diğer taraftaki memurunin vazifesini, onun da hakkına tecavüz olunduğu zaman tecavüz olunan hakkının muhafazasını temin edecek maddei kanuniye vücuda getirmek de elzemdir. Bunun için bendeniz memurların hukukunun da muhafaza edilmesi için bu maddeler arasına ko-

nulmak üzere bir madde kanuniye vaz'ını teklif ediyorum ve buna dair de takrir veriyorum ve kabul buyurulmasını Heyeti Muhteremeden rica ediyorum.

REİS — Efendim Sinob Mebusu Hakkı Hâmi Bey ile rüfekasının müzakerenin kifayeti hakkında üç takriri var. Sinob Mebusu Hakkı Hâmi Bey takririnde müzakerenin kifayetini ve Nafiz Bey ve rüfekası tarafından verilen takririn kabul edilmesini teklif ediyorum.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Mesele mühimdir, herkez söylemelidir.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini reye koyuyorum. Birinci maddenin müzakeresini kâfi görenler lütfen el kaldırsın... Efendim ekseriyette tereddüdtük. Binaenaleyh ayağa kalkmak suretiyle reye vaz'edeceğim. Birinci madde hakkındaki müzakereyi kâfi görenler lütfen ayağa kalksın. Birinci maddenin kifayeti müzakeresi ekseriyetle kabul edilmiştir.

Canik Mebusu Nafiz Beyle rüfekasının takririni okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Birinci madde makamına kâim olmak üzere âtideki maddenin kabulünü teklif ederiz :

Madde 1. — Nüfuzu memuriyetini suiistimal ile kanunen haklarında tevkif emri sâdir olmayan kimseleri hapis, tevkif veya idareten nefi veya hilâfi kanun serbestii seyahati haleldar veya masuniyeti mesakini ihlâl eyliyenler, menafii umumiyeye için lüzumu sabit olmadıkça ve kanun mucibince pahası peşin verilmedikçe hukuku tasarrufiyeyi iptal edenler, her hangi bir kimseyi kanunen mensubolduğu mahkemenin gayri mahkemeye sevk edenler velhasıl gerek Kanunu Esasi ve gerek kavanini hususiye ve nizamata ile efada temin edilmiş olan hürriyeti şahsiye veya hukuku tâbiye veya medeniyeye tecavüz eyliyenler bir seneden üç seneye kadar hapis ve müebbeden rütbe ve memuriyetinden tardolunur. Bundan mütevellit zarar şahsi dahi tazmin ettirilir.

Canik Mebusu
Ahmed Nafiz
Erzurum
Süleyman Necati
Erzurum
Mehmed Salih

Bitlis
Yusuf Ziya
Sinob
Hakkı Hami
Dersim
Mustafa

Maras
Mehmed Hasib
Karahisarı Sahib
Mehmed Şükrü
Amasya
Mehmed Ragib

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu)
— Reis Bey bu, tavzihan olduğu için ben de iş-tirak ve kabul ediyorum.

Riyaseti Celileye

Müzakere edilmekte bulunan Kanunu Ceza-nın 203 ncu maddesine müzeyyel mevaddı kanu-niyenin birinci maddesinin (Kanunu Esasi ah-kâmını) fıkrasından sonra (Gerek bizzat ve ge-rek nüfuz ve mevkii memuriyetini suiistimal suretiyle bilvasita ihlâl ederse) suretinde tadili-ni teklif ederim. 8/Şubat/1339

Elâziz
Rasim

Riyaseti Celileye

Esbabı mucibeye nazaran 203 ncu maddeye tezyili istenilen teklifi kanununun birinci zeyli-nin berveği âti tadilini teklif eylerim :

Zeyil 1. — Efradı milletın Kanunu Esasi ile de müeyyedolan hürriyeti şahsiyesini ve serbestii seyrüsefer hakkı tabiisini mesağı kanuniye gayrimüstenidolarak her ne şekil ve surette olursa olsun tahdit ve ihlâl edenler ve bunu emreliyenler üç sene hapsolunurlar.

Buna cesaret eden memurini Devlet her han-gi rütbe ve memuriyette olursa olsun muvaka-tat kalebendlik cezasiyle mücazat olunur.

Efradı milletın kezalik Kanunu Esasi ile de müemmen olan serbestii matbuat ve ticaret ve sa-nayi ve felâhat, serbestii tedris ve edyan, hakkı müsavat ve temellük ve tasarruf ve içtima, masu-niyeti mesakin ve serbestii muhaberata gibi huku-ku tâbiye saire ve medeniyesini cevazı kanu-niye müstenidolmıyarak her ne şekil ve surette olursa olsun tahdit ve ihlâl edenler ve bunu emreliyenler sarahati kanuniyeye mukarin ol-mıyan ahvalde altı aydan üç seneye kadar hap-solunurlar.

Fail, memurini Devletten ise rütbe ve mev-kiine bakılmıyarak bir seneden üç seneye kadar hapsolunur.

İşbu zeylin her iki kısmında ve kanunun sa-rahati olan yerlerde mütecasirin her halde mu-vakkaten, ya müebbeten rütbe ve memuriyetten mahrumiyet cezasına dahi müstahak olurlar.

Şahsı mağdur, idam ile tehdit ve ihafe edilmiş veyahut hakkında eismen eza ve işkence olunmuş ise birinci kısımda ve kanunun sarahati olan yerlerde faili efradı milletten ise muvakkaten kürek ve memurini Devletten ise beş seneden aşağı olmamak üzere hapis cezasıyla mücazaat olunurlar.

Memur, isnadolunan fiili mensubolduğu âmirinin emriyle yaptığını vesaikı tahririye ile ispat eylerse mücazâtı kanuniye, âmiri hakkında hüküm ve tatbik olunup bu kabîl memur dahi üç aydan bir seneye kadar hapis ve altı ay müddetle memuriyetinden tardolunur.

İşbu birinci zeyilde ve kanunun sarahati olan yerlerde beyan olunan erbabı ceraim haklarındaki tahkikat ve muhakemat her halde mevkufen iera olunur.

Kanunun sarahati olan yerlerle işbu zeyilde gösterildiği veçhile aleyhinde irtikâbı cürüm olunan şahıs, zararı maddisinin tazminini talep ve dâvaya salâhiyettar olduğu gibi kendisine iras edildiğini zanneylediği zararı mânevi mukabilinde dahi dilediği kadar tazminatı nakdiye iddia edebilir. İşbu tazminatı nakdiyei mâneviyenin miktarı, cürmün derecesi şiddet ve ehemmiyetine, mütecevizünaleyhin vaziyet ve mevkii içtimaisine göre mahkemeye takdir ve hükmolunur.

8 . II . 1339

Kırşehir Mebusu
Sadık

REİS — Birinci madde makamına kaim olmak üzere Nafiz Beyle 10 kadar arkadaşının imzasını havi tahrir var. Bir de Kırşehir Mebusu Sadık Beyin, sonra Elâziz Mebusu Rasim Beyin tahrirleri var. Bunları tekrar okuyacağız.

(Elâziz Mebusu Rasim Beyin tahriri tekrar okundu.)

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Esas teklifi reye koyunuz, kabul edildikten sonra.

(Canik Mebusu Ahmed Nafiz Beyle rüfekaasının tahriri tekrar okundu.)

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Tavzihan olduğu için bendeniz de buna iştirak ediyorum.

NAFİZ B. (Canik) — Adliye Encümeninin âzalarının da iştiraki vardır. Binaenaleyh, madenin heyeti umumiyesine aid olmak itibarıyla

bu tahririn evveleminde diğerlerine tercihan reye vaz'ı lâzımgelir.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Reis Bey bir şey arz edeceğim; bu gibi tahrirler hakkında evvelâ nazarı itibara alınmak üzere karar verilir. Nazarı itibara alındıktan sonra encümen havale edilmesi lâzımgelir. Çünkü, bunda noksan vardır.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Zaten kanun encümenden geldi.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Bunu ben kabul ediyorum ama bir yanlışlık çıkarırsınız.

REİS — Kanun encümende derdesti müzakere iken Heyeti Umumiye buna vaziyet etti ve buraya aldı. Fakat maddelerin müzakeresi esnasında vukubulan tadil tekliflerini göndermekte bir beis yoktur.

BEHCET B. (Kângırı) — Reis Bey müsaade buyurun! Bu tekliflerin her birisi tabı ve tevzi olunarak bize tevzi olunmalıdır. Bunlarda anlatılmayan kelimat var ve bâzı fıkraları kavanini esasiyeden aynen nakledilmiş, çok tetkik ve tetabhuata muhtaç bir meseledir. Onun için buna bildiğimiz veçhile itiraz olunsun ve tashih olunsun ve mükemmel bir kanun vücuda gelsin ve illâ böyle alelimiyya bir kanun tanzim edilemez.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Müsaade buyurun bir sureti hal arz edeceğim. Şimdi elimizde bir lâyihai kanuniye var. Bu lâyiha müzakere edilirken arkadaşlarımız Heyeti Celileye birkaç tadilname arz ettiler. Bu tadilnameler nazarı mütalâaya alınmak için reye konmak zaruridir. Yalnız nazarı mütalâaya alınan bir tahrir olursa bittâbi müzakeresi hitam bulur ve encümen gitmeye hacet kalmaz. Eğer birkaç tahrir nazarı mütalâaya alınırsa bunların encümence tevhibi lâzımgelir. Fakat yalnız bir tanesi nazarı itibara alınırsa ve encümen de talebetmezse o zaman katiyetle reye koymaktan başka çare yoktur. (Evet evet sadaları)

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim! NAFİZ B. (Canik) — Yeniden müzakere mi ediyoruz?

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Yeniden müzakere açılmasını bilhassa Nafiz Bey biraderimiz dermeyan edilen mütalâatın iyi işlenmesi ve iyi anlaşılması için kendileri arzu etmelidirler. Şimdi burada aleltilak bir usul meselesi var. Bil-

hassa bundan evvel kanunun heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakereattan hâsıl olmuş bir kanaat vardır. O kanaat dairesinde tesbit edilmek üzere takririn encümenine gitmesini teklif ederim. Hüseyin Avni Bey biraderimizin mütalâatı - bilhassa kendileri reis olmak dolayısıyla - gayrikabili kabuldür. Bir kanunun esnayı müzakeresinde her hangi bir arkadaş tarafından dermeyan edilen bir teklifin nazarı mütalâaya alınması demek, malûmuâlileri o teklifin mütehassısı olan bir encümenine berayı tetkik sevkini kabul etmek demektir. Onun için bendenizce takririn bir olması, iki olması ayrı usul ittihazına sebep değildir. Takrir gayet muvafıktır. Encümenine gitmesi lâzımdır, Cumartesi gelmek kaydıyla mukayyedolmak şartıyla.

NAFİZ B. (Canik) — Encümen bu işe bakmamıştır, binaenaleyh encümenle alâkası yoktur.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Efendim bendeniz gerek Refik Şevket Beyin ve gerek Nafiz Beyin mütalâalarına karşı bir şey söylemeyeceğim. Fâkat işi hakkıyla düşünürsek hakkıyla bir iş yapmak için bir teklifte bulunacağım. Kabul ederseniz siz bilirsiniz, etmezseniz yine siz bilirsiniz. Hiçbir vakitte Heyeti Umumiyede müzakere edilen bir maddenin velev kelimesinde olsun, mânasında olsun sakatât olmadan çıktığını ben, bu yaşa geldim, görmedim ve çıkaramayız. Onun için Nizamnamei Dahilî mucibince bu gibi takrirler yalnız nazarı mütalâaya alınır, kabul edilmez. Nazarı mütalâaya alındıktan sonra encümenine gider, encümeninde tetkik edilir. Encümenin buna karşı esbabı mucibe serdiyle başka bir teklif dermeyan etmek hakkı vardır. Maddeyi üstünden aşağı tetkik edersek bu mefhum, bu mâna çıkar, bundan gayrisi bulunamaz. Bu bir. Şimdi bunun eski encümeni yok. Eski encümen bunu çıkarmak istemedi. Senelerce kaldı. Bu kere Abdülkadir Kemalî Beyin himmet ve gayreti sayesinde - kendisine bilhassa arzı teşekkür ederim - şu madde mevzuu müzakere oldu. Ben buna pek müteşekkirim. Refik Şevket Bey buna bir balta vurmak istediye de maatteessüf muvaffak olamayacak.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Hayır!

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Refik Şevket Beye karşı şunu söyleyeyim ki; eğer Refik Şevket Bey hâşâ başka bir suizannım yoktur, Refik Şevket Bey eğer bihakkin hukukçu ise - hukukçudur şüphem yok - kanunun

reddini teklif etmemeliydi. Abdülkadir Kemalî Beyin teklifinin tenkid ve ıslahını talebetmeliydi. Bunu yapmadı. Reddini talebetti. Onun için kendilerini tahtie ederim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Esbabı mucibesini söyledim.

NAFİZ B. (Canik) — Yetişir.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Yok efendim söz söyleyeceğim. Müzakereyi kapatmayın. Şimdi bu takriri o encümenine havale etmek katiyen doğru değildir. Zira o encümen Abdülkadir Kemalî Beyin teklifinin heyeti meemuası aleyhinde bulunmuştur. Ayrı bir encümeninde tetkiki lüzumunu arz ettim. Şimdi onlar intihapla oldular. Yani onlar encümeni mahsus idi.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Aleyhtar kalmadı canım.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Encümeni mahsus idi değil mi? Şimdi bu iş için, bu maddeyi tetkik etmek için Refik Şevket Bey, Abdülkadir Kemalî Bey iki ve bir de içlerinde ülemadan bulunmak şartıyla beş kişilik bir encümen tefrik edip oraya havale edilmesini kabul ederim. Meclis ne rey verirse öyle yaparsınız. Eski encümenine havalesini ben de kabul etmem.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Ortada bir takrir yok efendim. Encümenine gitsin mi, gitmesin mi? Bir kere takrirler reye konur, kabul edilen takrirlerin burada tefik imkânı olmazsa tevhit imkânı olmazsa ve encümen de bunları burada hallederiz demezse ve encümenine gönderin derse o vakit encümenine gönderilir. Ortada kabul edilmiş bir teklif yok. Takrir kabul edilmeden encümenine gitsin mi, gitmesin mi? Rica ederim, Nizamname tatbik edilsin. Reye konur. Eğer takrirler kabul edilirse tevhid edilir. Yok bir tanesi kabul edilir, diğerleri reddedilirse, sarahati kâfiyeyi havi ise mesele yoktur.

REİS — Efendim, Nizamname gayet sarih-tir. Mevzuu müzakere olan lâyihanın leh ve aleyhinde verilmiş olan tadilnamelerin encümeni mahsusuna tevdi mecburidir. Yani nazarı dikkate alınmak üzere reye vaz'edeceğiz. Kabulü katî reye konamaz.

NAFİZ B. (Canik) — Onun Nizamnameminin hangi maddesinde olduğunu Reisten soruyorum.

REİS — Encümen isterse gider.

NAFİZ B. (Canik) — Rica ederim Reis gözüyle başka taraftan ahzıfeyzetmesin.

REİS — Ahzıfeyzeden yoktur. Hiçbir şey yoktur. Madde sarihtir.

NAFİZ B. (Canik) — Reisin muamelesi bitarafane olmalı.

REİS — Bitarafane ifayı vazife ediyorum. Rica ederim Nafiz Bey.

HASİB B. (Maras) — Encümene gitmesi talebedildiği halde nazarı itibara alınmadı ve Makamı Riyaseti de zatiâliniz işgal ediyordunuz.

NAFİZ B. (Canik) — Milletın hürriyetine taallük eden bir maddeyi Makamı Riyaset bitarafane milletın reyine vaz'etmelidir. Binaenaleyh Makamı Riyaset bu gibi mesaili mühimmede bitarafılığımı ihlâl ederse aşağı inmelidir. Dün Jandarma Kanunu, evvelkisi gün bilmem ne araya girerek bunun tehirine çalışıldı.

REİS — Efendim mütalâatım hukuki değilse, ilmî değilse kanun tadilname mahiyetinde bile değildir. Bir madde olarak teklif ediliyor. Tadilname üzerinde müzakere edilmemiştir. Encümen belki bir tashihat yapabilir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Takrirleri reye koyunuz da efendim kabul

ademikabulden sonra o mesele nazarı itibara alınır. Bir defa reye konsun. Kabul edilsin, ondan sonra encümen ister alır, istemezse tekrar üzerinde tetkikat yapar. Yani bir defa reye koyunuz.

REİS — Nazarı itibara alınmak üzere reye koyacağım.

(Nafiz Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim bu takriri nazarı itibara alınmak üzere reye vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyeti azîme ile nazarı dikkate alınmıştır.

Elâziz Mebusu Rasim Beyin takririni tekrar okuyoruz. (Tekrar okundu.)

REİS — Bu takriri de nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın. Nazarı dikkate alınmıştır.

Kırşehir Mebusu Sadık Beyin bir takriri var. Bunu da nazarı dikkatinize vaz'ediyorum. Bu takriri nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın. Nazarı dikkate alınmamıştır.

Nazarı dikkate alınan takrirlerle maddeyi encümene veriyoruz efendim. (Şimdi gitsin sesleri) Encümence tevhidedsin gelsin.

Efendim on dakika teneffüs etmek için Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse; saat : 2,50

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 3,30

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTIPLER : Süleyman Sırrı B. (Yozgad), Hakkı B. (Van)

REİS — Efendim, Celseyi küşadediyorum.

Encümene gönderilen birinci madde yerine kaim olmak üzere encümenin ihzar ettiği maddeyi okutuyorum efendim.

Riyaseti Celileye

Madde 1. — Nüfuzu memuriyetini suiistimal ile kanunen haklarında tevkif emri sâdır olmayan kimseleri hapis ve tevkif veya idareten nefi veya hilâfı kanun serbestii seyahati haleda veyahut masuniyeti mesakini ihlâl ediyen-

ler ve menafii umumiye için lüzumu sabit olmadıkça ve kanunu mucibince bahası peşin verilmedikçe hukuku tasarrufiyeyi iptal edenler ve her hangi bir kimseyi kanunen mensubolduğu mahkemenin gayrı mahkemeye sevk edenler velhasıl gerek Kanunu Esasi ve gerek kavanini hususiye ve nizamata ile efrada temin edilmiş olan hürriyeti şahsiye veya hukuku tabiiye veya medeniye tecavüz eyliyenler ve ceraimi mezkûrede fer'an zimethal olanlar bir seneden üç seneye kadar hapis ve müebbeden rütbe ve

memuriyetinden tardolunur. Bunları mütevel-
lit zararı şahsi dahi tazmin ettirilir.

8 Şubat 1339

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Canik	Biga
Emin	Muhalifim
	Hamid
Âza	Âza
Karahisarı Sahib	Karahisarı Sahib
Mehmed Şükrü	İsmail Şükrü
Âza	Âza
Maras	Ertuğrul
Mehmed Hasib	fıkra fıkra müzakeresi reyindeyim
	Mustafa Kemal

Âza

Saruhan

Muhalifim, çünkü birinci fıkradaki ahkâm Kanunu Cezamızın dairei şümülünde dâhildir. Son fıkradaki hürriyeti şahsiye ve hukuku tabiiye ve medeniye gibi elfazı mutlak olan bir mânâyı kanuniyi ihtiva etmemesi hasebiyle matlub olan hürriyeti fiilen ve tatbikat itibarıyla fayda temin etmeyeceği mütalâasındaım

Refik Şevket

REİS — Efendim, iki rey muhalif var. Refik Şevket Beyle Mazbata Muharriri Hamid Bey, Ertuğrul Mebusu Mustafa Kemal Bey de fıkra fıkra müzakeresini teklif ediyor. Encümenin ekseriyeti maddeyi kabul etmiştir. Başka söz isteyen de yoktur. Encümenin teklif ettiği veçhile maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde kabul edilmiştir.

İkinci maddenin müzakeresine geçiyoruz.

MADDE 2. — Birinci zeyilde zikredilen cürümlerin irtikâbını istihbar eylediği halde müdahale ve takibatı kanuniye iera etmiyen müddeiumumiler bir daha Devlet memuriyetinde kullanılmamak üzere memuriyetlerinden tardolunurlar. Müddeiumumilerin bu gibi hususatta verecekleri emirleri iera, devletin, bilcümle memurini için mecburidir. İerada taallül edenler haklarında re'sen ikamei dâvaya her müddeiumumi salâhiyattardır. Taallülün sübutu, memuru müteallilin mahakimi umumiyede, Kanunu Cezanın (102) nci maddesi mucibince tecziyesini intaceder. Taallülde ısrarın sübutu memuru musırrın tardını mucibolur.

REİS — Efendim söz alan arkadaşların esamisini okuyorum :

Abdülkadir Kemali Bey, Refik Şevket Bey, Mehmed Şükrü Bey, Hüseyin Avni Bey, Ali Şükrü Bey, Âbidin Bey, Hakkı Hami Bey, Müfid Efendi.

Efendim tensibederseniz lehde ve aleyhte olmak üzere tasnif edeyim.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. — Ben sonra söyleyeceğim.

REİS — Hüseyin Avni Bey (Lehinde), Refik Şevket Bey (Hakkında) Mehmed Şükrü Bey, (Lehinde), Ali Şükrü Bey, (Lehinde), Âbidin Bey, (Lehinde), Hakkı Hami Bey, (Lehinde), Nafiz Bey (Hakkında), Müfid Efendi (Hakkında),

SALİH Ef. (Erzurum) — Ben de aleyhinde söz istiyorum.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, 1324 Meşrutiyeti memleketimize hürriyetin lâfzını getirmiştir ve bu hürriyet devri sabıkta hafiyelerin ve Meşrutiyette de mahdut bâzı mütegalibelerin elinde kalmıştı. Maatteessüf halk bundan istifade edememiştir. Bugün de hürriyet hâkimlerin, memurların ve mebuslarındır. Halkın hürriyetini kimse iddia edemez. Kuvveti kalble halk şu kanun beni himaye ediyor diye itimadı hâsıl olamamıştır. Birinci madde için vakıa ahkâmı umumiyede bâzı kuyudat vardır. Bu husus temin edildi. İkinci maddeye gelince zannediyorum ki ikinci madde daha mühim bir esas ile hürriyetin temelini kurmuş oluyor. Bu sözüme başlamadan evvel milletin kabiliyeti mevzu-bahistir. Yani millet kabiliyeti nispetinde hürriyetine sahibolur. Müddeiumumiler bugün Büyük Millet Meclisinin kudreti aliyesinin muhafızı, sahibidir. Yani bugün kanunlara itaat etmiyenler hakkında ikamei dâva etmek mâna ve mehfumu altında o lâfzı istintaç şeklinde müddeiumumi salâhiyattar değildir. Müddei-hususi mahiyetinde değil belki de bir hiçtir. Müddeiumumi her türlü tesirden âzade ve bir kanun dairesinde her türlü kudreti haiz ve onu istimala muktedir insan olmak lâzımgelir. Müddeiumumiler eidden her hâkim gibi reyinde müstakil yalnız kanuna karşı vazifesini ifa eder. Hilâfına hareket ettiği takdirde tabiidir ki o da neticede cezasını görür. Kanunların hüsnü tabikı için yegâne merci

olarak müddeiumumileri tanımak lâzımgelir. Şimdi hürriyeti esasiye üzerine tecavüz edecek olanlar bütün bu kanunla mesul olacaktır. Saniyen : Kendi memurlarımızı da bihakkın istihdam edilecek bir şekle sokmadıktan sonra hepsi farzımuhal ve hep seraptır. Refik Şevket Bey biraderimizin burada pek haklı olarak buyurdıkları gibi kanunlarımızda pek çok ahkâm vardır. Kanunda mevcut ahkâm başkadır, tatbik başkadır. Bugünkü gördüğümüz halkın hürriyetsizliği kanunun noksanından ziyade kanunun tatbik edilmemesindedir. Halk hürriyetine âşık olmamış münevveran, o hürriyeti halka sevdirecek ve feyiz verecek yerde kendileri gashetmiştir.

MUSTAFA KEMAL B. (Erutğrul) — Me-sele iera meselesidir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — İera meselesini her halde bu madde temin edecektir. Bu maddelerden mülhem olmak üzere deminki gibi benim de dâhil olduğum halde bunu temin edecek bir madde tesbit ettik. Şimdi Heyeti Celileye bunu temin edecek mahiyette olmak üzere başka bir şekil takdim edeceğim. Bizde en ziyade hürriyetine tecavüz edilen halka sorarsınız ve hürsün, dediğiniz zaman anlamaz. Her ne zaman bir memur, bir jandarma, bir asker, kendisinin eidden efendisi olan ahadınasdan birine...

SALİH Ef. (Erzurum) — Padişahın karnını doyuran halk.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Padişah da onun önünde diz çöker, herkes de... Binaenaleyh, bu halkın üzerine her hangi bir memur tarafından el uzatıldığı zaman hürriyetin mânası, halkın efendiliği o vakit tezahür eder. Memleketin yetiştirdiği münevveran tagallüp için yetiştirilmiş değildir, bunu hiç kimse iddia etmesin. 1324 tarihinde inkılâp yaptık. Bununla halkın hürriyetini temin ettik, diye kendimizi aldatmıyalm. İşte hürriyet bununla olacaktır. Fakat bunu tatbik ettirecek kudreti âliye, yani milletin hukukunu üzerine almış olan kudreti âliye işte Büyük Millet Meclisidir. Bu kanun kabul edilirse köylünün efendiliği, halkın refahı işte o zaman meydana çıkar. Yoksa Kuranı Kerim müfessirlerinin buyurdıkları gibi Kuran, hürriyeti öyle mütekeffil ki, hiçbir milletin kanunlarıyla ölçülemez. Fakat onun sahibi olmadıktan sonra.. Fransız İnkılâbı Kebiri biliyor-

sunuz ki, halkın hakkı hürriyetini tanımıyorlardı. Fakat o halk dayak yiye yiye öyle bir hürriyetin âşkı oldu ki, bir feveranla dünyayı şaşırtdı. Fakat bizde bu olmuyor, çünkü bizde hürriyeti, fitri, olur diye tanıtmışlar ve bu suretle milleti idare etmeyen padişahlar, zaman zaman, en kudretkâr hükümdarlar, hiçbir millette olmadığı halde bu millet tarafından öldürülmüştür. Efendiler, işte bu, milletin rüştiyetine, hürriyetine bir misaldir. Bizim arzu ettiğimiz hürriyet zaman zaman bu kudretle mücadeleyle başlamıştır. Her gün tazyika başlamış, her gün fikri hürriyeti öldürmeye saik olmuş derken bir mücadele, tabiidir ki, bu milletin reddettiği bir şeydir. Tecavüz doğrudan doğruya halka, dine olmuştur. İşte hürriyetimiz bu esas dâhilindedir, bu Türk milleti kendi kabiliyetini ispat etmiş, hür olarak kimsenin istibdadına girmemiş, kendisinin hürriyetini takyidedecek hiçbir zincir altına girmemiştir. Daima hür yaşamış ve kendisinin mensubolduğu din de buna âmil olmuştur. Fakat mücadele gayet büyüktür efendiler, menfaatperestan birçok cahilân halkın başına toplanmış gündün güne onun hürriyetinden istifadeye kalkışmış ve bu mücadele ile za'fa duçar olmuştur. En nihayet inkılâp diye meydana getirdiği hürriyet de bize hürriyetin hakikatını, fiiliyatını getirmedir. Yalnız sözünü getirdi. İşte o söz, zaman zaman ve işliye işliye halkın asıl hürriyetini öğretecek bir zaman geldi ki, efendiler, bugün daha serbest ve daha mukaddes bir dâva diye ileriye atıyoruz. Halkın hürriyetini mütekeffil kanuna muhtacız. Bu kanundan evvel o kanunu iera edecek bir dimağ, mukaddes dâvacılar meydana gelmelidir. Görüyorsunuz ki efendiler, şikâyetimiz ne hürriyetin ilânında ne kanunun noksanında ve ierasında. O kanunun ierası kendi kabiliyetimizdedir. Bu kanun daha ziyade halka propaganda mahiyetindedir. İkaz ediyoruz. Uyan efendi, uyuma demek mahiyetindedir. Uyan diye bir daha tekrar etmek sebebiyle düşünürsek daha ziyade isabet etmiş oluruz.

Sonra yalnız bir şey vardır. Eski Hükümdarlık zamanına aidolmak üzere bâzı kavaninimiz vardır. Bu kavaninin noksanları vardır. Bir noksanı kabul etmek bir fazilettir. Bundan sakınmayınız. Biz bunun ıslahiyle meşgulüz. İmtiyazlı bir sınıf karşımıza çıkıyor. Meselâ memurlar. Adliye memurlarını başka bir kanuna tâbi tutmu-

suz. Refik Sevket Beyin buyurduğu gibi bu, usul meselesidir. Adliye memurlarını başka bir tarihten usule tâbi tutmuşuz. Sonra mebusları da keza. Biz hürriyeti ferdiyeyi her şeyden mukaddes bildiğimiz için umumu ihtiva etmesi için umumi kelimenin istimaline rey veriyorum. Mebus da hürriyeti şahsiye ve kanun haricine çıkarsa onun da hiçbir kayda tâbi olmıyarak müddeiumumilerin eliyle hapsanelere gitmesini pek arzu ederim ve kendim de kemali hürmetle giderim, kayıtt budur. Hürriyeti şahsiyenin her şeyden mukaddes olması, işte maksat budur. Hürriyete kim tecavüz ederse, hangi mevkiye olursa olsun, ne mer-tebede olursa olsun bunu da mutlak olarak maalfitihâr kabul etmek sizin için bir şereftir efendiler. Evet, bir memura ahadınastan birini hapseder. Efendiler, halkımızı düşününüz. Kime şikâyet etsin? Hangi şikâyet merciine şikâyet etse hava... Onu kim kurtaracaktır? Bugün beni hapsedseler derdimi anlatacak bir makam bulabilecek miyim? İmkânı yok efendiler bulamam. Düş-tüğüm yerdé ikinci bir cezaya daha çarpılırım. Şunu kabul etmek lâzımdır ki, hürriyeti baltalıyan zihniyetler mevcuttur. Buna kaani olunuz. Mücadelemiz, cahillere ona buna zulüm yapmaktan zevk duyan insanlardır. Mücadele-nizi bunlarla yapacaksınız efendiler. Bir ku-mandan maiyetine verdiğiniz adamlardan başlıyarak harice, şuna buna tahakküm etmeye başlar. Herşeyin hâkimi mutlakı benim der. Bu-nun karşısına kim çıkacak? Kuvvet ve kudre-tinin nerelerde istimal edileceğini bilmiyenler vardır. İşte bu kuvvet ve kudreti ona rasgele kullandırmıyacak bir kuvvet vardır ki, o da kanundur. Bu kudreti aliyenin bihakkin anlaşılmasıyla bu olacaktır. Sonra sınıf demiştim. Bu sınıfların tâbi olduğu merasim de bütün bütün işi karıştırır. Bir adam tevkif olunur. Bir ihtilâf merciidir başlar; muhakemesi, divanı harbe aittir, değildir gibi birtakım siyasi entri-kalar döner. Öğle mânalar çıkarırlar ki.. O cezasız kalır. Fakat bir biçareyi tevkif etmek mesele değildir. Bir Midhat Beyi Şark Cephe-sinde tevkif ederler. Fakat bununla bütün Şark Cephesinin hissiyatını iptal ederler. Orada ka-nun hüküm ferma olmaz. Zulüm bir değil... O vâkit kanunun mânası kalmaz. Hükümetten halkın itimadı münselibolur. Demek ki, kanuna tecavüz fertlere tecavüzle kalmıyor; umuma te-cavüz mahiyetini alıyor. Sonra bugün yine es-

ki zihniyeti tebdil edecek kanunlar yapamadık. Bir kaymakamın eline kaymakamlık salâhiyeti verilmiştir. Âkadi nâsın onun yanında hiçbir kıymeti, hiçbir ehemmiyeti yoktur. Zavallı hal-kın şikâyeti var mıdır? O insan mıdır? Bunu düşünemez. Köylü öteden beri değnek altında, bu adamların tazyikı altında insanlıktan te-cerrüdeder.

Sonra ahzi asker şubatında kanun bir ada-mın bâziçesidir efendim! İsteddiği adamı geti-rir, istediği adamı götürür, hapseder. Bunlar-dan binlerce vardır. Fakat arz ettiğim gibi bu sözlerimden hükümetimizi şikâyet ettiğim mâ-nası anlaşılmasın. Noksanımız vardır. Biz bun-ları ikmal ederek cihan nazarında reşidolduğu-muzu ispat edeceğiz. Diyoruz ki; mahakimi umumiye nezdinde bulunan müddeiumumi şah-sa tecavüz vukubulduğu zaman, hürriyete te-cavüze cüret eden her hangi bir şahsı ne diva-nı harb tarikinden, ne Şûrayı Devlet ivicacın-dan ve ne de kanunun bin şekli arasında bu meseleyi kaybetmiyerek, işe doğrudan doğru-ya müddeiumumiler vaziyed edip ikamei dâva etsin. Müddeiumumi de bundan korkmıyacak. Bir, iki, elli müddeiumumi kendisini feda ede-cektir. İkamei dâva da müsamaha ederse o müddeiumuminin burada mevki yoktur. O, bir milletin nâmusunu taşıyor, bir milletin hu-kuk ve hürriyeti onun omuzlarındadır. Bunu istimal etmiyen, bu kudretini istimal etmiyen müddeiumuminin bu memlekette mevki yok-tur. Onun için müddeiumuminin de istiklâlini temin ediyoruz. Hem onun istiklâlinin temin edilmesini ve hem de efradı milletin itimadını ve hukuku tabiiyesini hukuku diniye ve en mukaddes olan hürriyeti şahsiyesini yalnız ka-nun takyideder. Menafii memleket için kanun-la ordu teşkil olunur. Kanunla asker terhis olu-nur. Bunları takyit de bir kanunla olur. Bun-lardan başka hürriyeti mutlaka mevcuttur. Bu-nu temin ettiğimiz gün biz de bir millet olarak dünya yüzünde yaşadığımızı kaani oluruz. Hal-kın da itimadı artar ve der ki; memlekette hür olarak yaşıyorum.

Hükümete bir belâ değil hâmi, muha-fız, hakkıma hürmetkâr, yekdiğerine teca-vüz ve taarruz edenleri meni için bir kudreti âliyedir diyerek bize itimadeder. Ver-diği paranın da mukabil mükâfatını görür, biz de vazifemizi hüsnüistimal ederiz. Aksi takdir-

de biz de zulüm yapmış olacağız. Bu takririn kabulünü rica ederim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim, kanaatlerini pek açık ifadelerle söylemek faziletine malik olan Hüseyin Avni Beyin, kanunların ancak icraya kabiliyeti olmak itibariyle mümtaz olabileceği yolundaki mütalâalarına ben de kemali samimiyetle iştirak ediyorum. Milletın muhassalâi âmâli olarak içtima eden Heyeti Celileniz, vaz'ettiği kavaninde elbette kabiliyeti icraya görerek vaz'etmiştir. Bundan dolayıdır ki, bütün müzakerat ve mesaimiz ve çekeceğimiz yorgunluk âmâl ve makasıdı milliyeyi istihsale mâtuf olmak itibariyle fazla söz söylemeye lüzum yoktur. Yanlız Hüseyin Avni Bey, «Bunu kanun olarak telâkki etmekten ziyade, halka (uyuma!) mânasını verir bir ders telâkki ediyorum.» diyor.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bir teminatı kanuniye ve ahkâmı cezaiyesi olmıyan...

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Her ne olursa olsun, her kanun bizatihi teminattır. Ahkâmı cezaiyesi olsun, olmasın bizatihi teminattır. Mahiyeti itibariyle hukuki olmıyan bir şey kanun olamaz. İsmi kanun dahi olsa muarefe olamaz. Ondandır ki, Hüseyin Avni Beyin bu fikrini muvafık görmüyorum. Yani, bu, halka (uyuma!) mânasına bir ders değil, bir kanundur ve tatbik edilecektir. Edilmesi de bize matluptur. Ancak kendilerinin de itiraf ettikleri ve hile mesele bir usul meselesidir. Yani hürriyeti şahsiyeye tecavüz eden zatın sıfatı memuriyeti ne olursa olsun, mülki, askerî, adli ne olursa olsun, bu zat hakkında takibatı kanuniyede bulunmak vazifesini müddeiumumilere vermek olunca, bunların memuriyetleri dolayısıyla tâbi oldukları mercii muhakemeyi tebdil etmek olduğuna göre bu madde bir usulü muhakeme meselesidir. Yanlız şurasını hatırlatmak istiyorum ki, birinci maddeyi kabul ettiğimize nazaran, taksimatı cezaiyede cürüm, cünha derecesi Usulü muhakematı Cezaiyenin yirminci maddesinde aynen şu fıkra vardır. Müddeiumumiler cünha ve cıyanet derecesinde bulunan kâffeı daaviyi, kâffeı ceraimi taharri ve teccüssüle mürtekibi aleyhinde ikamei dâvaya memurdur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Yapmazsa?

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Yani kâffeı ceraim tâbiriyle her hangi fert tarafından

vukubulursa bulunsun, sıfatı ne olursa olsun, müddeiumumilerin takibi dâvaya salâhiyetleri vardır. Ancak ahkâmı kanuniyemizde sıfatı memureden mütevellit daavide ayrı bir usul tutulmuştur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Sakarlık buradadır.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Onu kaldırıyor.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Bendeniz sıfatı memureden mütevellit usulü takibat ve muhakemat hakkındaki mütameleyi nazarı dikkate alarak diyorum ki, bu bir usul meselesidir. Mevaddı cezaiyeyi ihtiva ile Kanunu Cezaya girmesi doğru değildir. Usul meselesi, ikinci meseledir ve bunu Usulü muhakematın bâzı mevaddına göre yapacağız.

Ondan maada, Abdülkadir Kemalî Beyin daima Devlet zihniyetine terciman olduğundan bilbahis aleyhinde bulunduğu 102 nei maddenin burada hürriyeti müemmin bir vaziyet almasını bendeniz kabul etmiyorum. Vaziyet şu olacaktır; bu madde kanuniyenin ruhu budur : Her kim ne rütbe ve mevkiide bulunursa bulunsun - kabul ettiğiniz birinci madde mucibince - halkı tabiiye, hürriyeti şahsiye ve medeniyeye tecavüz fiilini irtikâbederse müddeiumumi hakkında resmen takibat icra eder ve bu takibat esnasında bâzı memurlara emirler verecektir. Eğer bu memurlar, bu emirleri ifada taallül ederlerse memuru müteallil 102 nei madde mucibince takibatı kanuniyeye tâbi tutulacaktır. Zaten 102 nei madde ahkâmı, gerek birinci fıkrasıyla, gerek ikinci fıkrasıyla memurun ihmal ve terahisi Devletçe zararı müddi olduğunu mübeyyin ise âzami cezayı görür. Bu noktayı nazardandır ki, takibat icra etmiyen müddeiumumiyi tand mülkabilinde, hürriyete tecavüz eden şahsı derdest için müddeiumumilik tarafından verilen emri dinlemiyen adamı da 102 nei madde mucibince şu kadar cezayı nakdi ile tecziye etmek, şu veya bu şekilde bırakmak, hürriyete tecavüz edenlere içmaz ve ihmal etmek itibariyle çok az bir cezadır.

(Çok doğru, bu da lâzım sesleri)

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bu da lâzımdır.

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Ondandır dolaylı söylüyorum ki, bu maddeye, evvelâ müddeiumumilerin zaten takibata memur olmaları

dolayısıyla arz ettiğim mesele mucibince birinci fikraya lüzum yoktur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Tatbik olunuyor mu?

REFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Verilen emirlere ademiitaatin cezasını teşdidetmek lâzımsa bunun için ayrıca ahkâmı cezaiye lâzımdır. Eğer müddeiumumilere şiddetli ceza vermek lâzımgeliyorsa, tarihdan maada ceza vermek lâzımgeliyorsa onun için de ayrıca ahkâmı cezaiye lâzımdır. Yalnız Salâhaddin Bey biraderimizin tatbik olunuyor mu? Sualine cevap vermiş olmak için Hüseyin Avni Bey biraderimize de beraber söylüyorum ki, bizler, kanunları anlıyan, tatbik eden ve kanunlara istinaden hukukunu istîfa etmesini bilen zevata, efradı millete çok muhtacız. Buna mukabil şunu Heyeti Muhteremenize arz ederim ki, okuduğum 102 nci madde mucibince her cünha ve cinayet hakkında re'sen takibata memur olan müddeiumumilerden hepimiz kaç tanesini işittik? F'alan, filân yerde işe alâkadar olmuş?

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Onun için adalete kudret vermelidir.

ŞEFİK ŞEVKET B. (Devamla) — Onun içindir ki, haiz olan kudreti istimal etmek kabiliyetinde olan efradı millete, memurini millete malik olduğumuz gün göreceğiz ki, hukuku şahsiyeyi halelden muhafaza edecek vaziyetler ve onun ihlâlüne meydan vermiyecek sahibi hukuklar çoğalacaktır. Binaenaleyh bendenizce vâzı kanun itibariyle müddeiumumiler zaten mecburdur. Eğer müddeiumumilerin takibat yapması ve emir verdiği memurların cezalandırılması lâzımsa ayrıca bir madde cezaiyeye lüzum yoktur. Usul ile, cezayı tefrik etmek lâzımdır. Bu noktai nazardan bendeniz bu maddenin heyeti umumiyesinin tefrik edilmesi şartıyla aleyhindeyim.

SALİH Ef. (Erzurum) — Efendim bendeniz sözünden vazgeçiyorum. Çünkü fena söyleyeceğim. Esasen Hükümet denildi mi, tahakküm mânasına geliyor ki, bir milleti ensesinden yakalayıp dürtmek, sürtmektir. Hükümet kelimesinin mânasını değiştirmek lâzımdır.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim bendenizce teklifi kanununun en mühim maddesi ve hakikaten hukuk ve hürriyete tecavüzü menedecek olan maddesi bu maddedir. Bu madde Kanunu Cezanın bâzı boşluklarını doldur-

makla beraber bâzı ahkâmı cezaiyeyi de teşditten ibarettir. Arkadaşlarımın dediği veçhile, asıl bu madde, üç kuvvet tarafından mütemediyen vâkı olan tecavüzatı men'e mâtuf olan bir maddedir. Mülki kuvvet, adli kuvvet, askerî kuvvet bunlar hepimizce malûmdur - adedleri lâyuad ve lâyuhsadı ki gazetelerde yazıldı ve birçok misaller buradan iradedildi. İcabederse daha birçok misaller de zikredilebilir. Fakat fazla tasdi etmemek için tabii fazla misaller iradedecek değilim.

Muhterem arkadaşım Refik Şevket Bey çevirme hareketiyle bu maddenin bertaraf edilmesi zımında mütalâatta bulundular. Kendileri de pekâlâ takdir buyururlar ki, okudukları yirminci madde, ceraini takip ve tecessüse memur olan müddeiumumilerin memurin hakkında takibata devam etmeleri bir kanunu mahsusla menedilmiş bulunuyor, yani Memurinin usulü muhakemesi hakkındaki Kanunla menedilmiş bulunuyor, sonra askerlerin usulü muhakemesiyle menedilmiş bulunuyor, daha sonra hükkâmın usulü muhakemesiyle menedilmiş bulunuyor. Ancak Usulü muhakematın yirminci maddesi efradın ika ettikleri cerainin takip ve tecessüsü hakkındadır. Vazifesini suiistimal eden bir memur hakkında doğrudan doğruya müddeiumuminin takibi dâva etmeye salâhiyeti yoktur. Maalesef bunu hepimiz gördük, hepimiz ifayı vazife ederken elim vakayiin ve cinayatin karşısında, elimiz bağlı olarak durmak mecburiyetinde kaldık. Çünkü müdahale ettiğiniz vakit derhal alacağımız cevap, vazifei memuriyetinden mütevellittir, evveleminde mercii aidine müracaat edilecektir. Makamı aidi tahkikatı eveliyeye yapacak, fezlekesini meclisi idareye gönderecek, orası lüzum veyahut men'i muhakeme kararı verecek, Şûrayı Devlete gidecek bilmem ne... Efendiler! Memlekette işte hürriyeti, adaleti öldüren, imha eden budur. Bu usulü kaldırmaktan başka çare yoktur. Muhterem arkadaşımın pek haklı olarak sorduğu bir suale memlekette imtiyazatı ecebiyenin ilgası için bu kadar uğraşırken ve kan döküp dururken imtiyazatı ecebiyenin dahilisi olan bu gibi imtiyazları, kapitülasyonları kaldırmadıkça «Hâkimiyet bilâ-yadüşart milletindir» demenin mânasını anlıyamıyorum, anlatan varsa kemali şükranla dinlerim ve onun huzurunda eğilirim. Fakat maalesef bunlar kalkmadıkça memlekette hâkimi-

yet bilâkaydüşart milletindir demek kitaplara yazılmış bir hayalden ibarettir. Tatlı bir hayal, aldatıcı bir hayal. Millet aldanmak istemiyor. O ; hakiki hürriyetine yapılan tecavüzatın men'i için kanunlara kuvvei teyidiye istiyor. Eğer biz kanunlarda kuvvei teyidiye istemeyecek olursak, Meclisin vaz'ettiği bu pek yüksek esasata riayetkâr olarak bütün kavanini hususiyesini, kavanini mevzuasını buna göre tâyin etmiyecek olursak bu aldatıcı bir şeydir, tekrar ediyorum.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Başka kanun yapmaya lüzum yoktur.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Binaenaleyh efendiler ; Kanunu Esasinin 91 nci maddesinde hukuku âmmeiyi takibe memur müddeiiumumilerdir deniliyor. Hukuku âmmeiyi takibe memur müddeiiumumiler denildiği halde buna dair maalesef kanun yoktur. Çünkü hukuku âmmeiyi takibe memur müddeiiumumiler demek, onu her hususta takibi dâvaya sevk etmek demektir. Buna dair Usulü Muhakemat Kanunu tertibedilmemiştir. Kanunu Esasi yüksek ve meşrutî bir zihniyetle yapılmış ve onun teferuatı olan kanunlar yapılırken bu ihmal edilmiştir.

Bendeniz hatırlıyorum ve bu hususta biraz tetkik ve tetebbuatta bulunduğum zaman gördüm ki 1870 te Fransa'da teşekkül eden Müdafaa-i Milliye Hükümeti 1870 te memurların bu kabîl imtiyazatını reddetmiştir. Ve bugün Fransa'da memurunin bu kabîl imtiyazatı yoktur. 1876 da Almanya İmparatorluğunda - Prüsyaya Kırallığında değil - memurunin bu gibi imtiyazatı lâğvedilmiştir.

SALİH Ef. (Erzurum) — Şükrü Bey! Hazreti Muhammed'i düşün. Hazreti Ömer'i düşün.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Meşrutî hükümetler, bu imtiyaz yalnız müstemlekedeki memurin, valiler ve müstemlekenin zinüfuz eşhasında baki kalmak üzere mütebakisini lâğvetmiştir ki biz meşrutî bir Hükümetin de fevkinde «Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir.» düsturiyle bir Hükümet teşkil ve tesis ediyoruz. Ben temenni ediyorum ki Meclisi Âliniz yalnız memurunin imtiyazatını lâğvetmesin, unumunu birden lâğvetsin. Çok temenni ederim ki bugün bu celsede böyle bir karar verecek olursak, Meclis en yüksek bir surette vazifesini yapmış ve Hâkimiyeti Milliyeyi Teşkilâtı Esasiyenin birinci maddesinde tesbit ettiği

gibi bugün de bunu vaz'etmekle şerefyabolacaktır. Abdülkadir Kemali Bey de her halde bunu isterler. Bunun her halde umumiyet itibarıyla kabul edilebileceğini ümidmedikleri için yalnız hürriyeti şahsiye mütecavizlerine aidolmak üzere memurunin imtiyazatını lâğvetmek için ikinci maddeyi koymuşlardır.

Sonra pekâlâ hatırlarsınız ki efendiler! Biz en mühim zamanlarda birer İstiklâl mahkemesi yaptık. Elhak bu İstiklâl mahkemeleri memlekette pek mühim âmil olmuştur. Bu İstiklâl mahkemelerini yaparken burada pekâlâ biliyorsunuz ki beyanatta bulunmuştum ve temenni etmiştim ki; memlekette yüksek yerlerden gelen suiistimalâtı kahretmek ve bunu mahvetmeye mâtuf olarak İstiklâl mahkemeleri de çalışmalıdır. Efendim İstiklâl mahkemelerinin içlerinden bâzıları bu vâdide çalışmak istedikleri vakit İstiklâl mahkemeleri geri getirilmedi, yalnız Ankara İstiklâl Mahkemesi istisna edilmek şartıyla lüzum yoktur denmişti. Diğer bütün İstiklâl mahkemeleri lâğvediliyordu. Niçin? Çünkü onlardan birisi bir kolordu kumandanına vazifesini suiistimal ettiğinden dolayı elini atmış ve hakkında takibatı kanuniye yapmak istemişti. İşte bu hâdise İstiklâl mahkemelerinin geri gelmesine sebeb olmuştu. Bunu da pekâlâ biliyorsunuz. İşte bu gibi imtiyazlar memleketten kalkmadıkça hürriyeti şahsiyenin teminine imkân, ihtimal yoktur. Bu itibarla bendeniz ikinci madde olarak Nâfiz Beyle Hüseyin Avni Bey biraderimiz tarafından teklif edilen maddeye bendeniz de taraftar oldum. Refik Şevket Beyefendi bihakkin söylediler. Bu, Usulü muhakeme meselesi dediler. Kendileri şimdiye kadar sözleriyle ve hattâ oturduğu mevkii ve semti itibarıyla pek fevkalâde teceddütperver, fevkalâde hürriyetperverdir. Fakat bu hususta muhafazakâr bulunmalarına bendeniz hiçbir mâna veremiyorum. Meselâ Kanunu Cezada hürriyet kelimesinin mevcudolmadığını hukuksınaslar söylediler. Binaenaleyh içinde hürriyet olmadığı söylenen bir kanunun her halde yalnız bu noktasının değil her noktasının bir kere gözden geçirilmesini daha evvel Refik Şevket Beyin karar vermesi lâzımgelirdi. Binaenaleyh bu husustaki muhafazakârlığımı kabul etmiyorum. Sonra tekerrürden başka bir kılıkta dahi olsa zarar yerine fayda hâsıl olur. Nitekim maddi bir misal söyleyeceğim ; fakat tafsil etmeye lü-

zum görmüyorum. Şu kanunun mevkii müzakereye vaz'edilmesi üzerine arkadaşlarımızdan birisi Samsun'dan hareket ederek gelirken, şu kanun olmuş olsaydı hapse girmemesi icabeden birkaç zattan mektup almış ve o mektupta biz burada bigayrihakkın yatırılıyorz demişti. Esbabını söylemeyeceğim. Çünkü biraz siyasete dokunur mesail vardır. Şu halde halkta, kendi hürriyeti şahsiyesine karşı vukubulan tecavüzün men'i için şikâyet ve teşebbüsü şahsi mevcut değildir. Fakat hiç olmazsa bu teşebbüsü anlatmak için..

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Mevcut, fakat mercii yok.

HULUSİ B. (Karahisarı Sahib) — Dinliyen yok.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Evet, bu usulü muhakeme meselesidir. Bendeniz de ona taraftarım. Fakat şunu hatırlıyalım ki, Kanunu Cezamızda bu usulü muhakemeye tâbi maddeler vardır. 179 ncü madde, 214 ncü madde ve hattâ 201 nci madde. 214 ncü maddede zem ve kadih dâvalarında usulü muhakemeye dair sarahat vardır. 179 ncü maddede keza istidayı şahsi ile usulü muhakemeden feragat.. Bu Kanunu Cezaya da ilâve edilebilir. İsterseniz Usulü muhakemeye tezyil edilebilir. Heyeti Aliyeniz hangisini yaparsa o olur. Maksat kanunu kabul etmek.

NÂFİZ B. (Canik) — Madde üzerinde uzun uzadıya tevakkuf etmeye lüzum yoktur. Yalnız gayet muhtasar olmak üzere benden evvel söz söyleyen zevata bir iki noktada cevap vermek isterim. Refik Şevket Bey buyurdular ki; Usulü muhakemenin yirminci maddesinde müddei-umumiler her hangi cünha ve cinayet mesailinde doğrudan doğruya takibat ierasına memurdurlar. Vazifesi budur, dediler. Binaenaleyh böyle bir madde yazmaya lüzum yoktur, buyurdular. Kavanini umumiyemizden birisi olan Usulü Muhakeme Kanunumuzun yirminci maddesi bu zeminde yapılmıştır. Fakat kanunu hususi olarak sonradan bunun hakkında yapılmış bir kanun vardır ki, o kanunda memurun vazifesinden münbais makamı memuriyetinde her hangi bir cürmü işlerse veya kendisine her hangi bir cürüm isnadedilirse birkaç merciden lüzumu muhakeme kararı verilmek gibi birtakım şerait mevcuttur. İşte bu kanun o şeraii bâzı hususatta bertaraf ediyor. (Bâzı hususat) keli-

mesi esasa taallük eden bir cihettir. Malûmuâli-leri memurun vazifesinden dolayı vukubulan ceraimin mafevkinde takibat yapılması sureti zâhirede yapılmakta gibi görülmekte ise de efradın Kanunu Esasi ile temin edilmiş olan hürriyetine, daha doğrusu hukuku mukaddesesine vukubulan ve nüfuzu memuriyet dolayısıyla vukubulan her hangi bir ceraimden münbais vazifei memuriyetinden mütevellit ceraim ile mütemadiyen masalara havale etmek bendenizce hürriyete bir mevki vermemek mânasını ifade eder. Onun içindir ki, biz memurun vazifei asliyesinden münbais olan mesail için o kanun mucibince muamele görmeyi kabul ediyoruz. Onun hakkında bilâhara mufassal bir teklif dermeyan edeceğiz. Fakat halen memur vazifesinden dolayı ifa ettiği her hangi bir ceraim kendisine isnadedilirse mafevki tarafından tahkikat yapılır. Fakat o memur vazifesini alet ederek âharın hürriyeti şahsiyesine tecavüz ederse işte bunun hakkındaki imtiyazatı izah ediyoruz ki, bu fevkalâde ahkâmı umumiyeye ve esasiyeye muvafıktır. Bunun aksi kavanini esasiyeye muhaliftir. Onun için beyefendinin buyurdıkları Usulü muhakemenin yirminci maddesi burada mevzuubahis değildir. Yalnız buyurdular ki, memur hakkında doğrudan doğruya takibat ierasını müddei-umumilere tevdi etmek bir ceza kanunu meselesi değildir. Bu usulü muhakeme meselesidir. Filhakika böyledir. Fakat bâzı istisnaiyat mevcuttur. Ve bu istisnaiyat dolayısıyla ve istisnalar meyanında olmak hasebiyle Kanunu Cezaya girebilecek mevaddandır. Çünkü, teklifi kanunide müddei-umumiler, yani doğrudan doğruya takibatı kanuniyeyi haiz olan müddei-umumiler bu takibatı yapmazsa kendilerine bir ceza verilmektedir. Bu, Kanunu Cezaya taallük eder ve Kanunu Cezaya girecek bir maddedir.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Müddei-umumi garazkâr olursa ne olacak?

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — O da aynı kanunla ceza görecektir.

NÂFİZ B. (Devamla) — Saniyen Kanunu Cezamızda bu gibi istisnaiyata ait fıkralarda.. Meselâ Beyefendi buyurdular ki, 214 ncü madde hakikaten böyledir. 214 ncü maddenin son fıkralarından birisi, işbu maddede dermeyan edilen ceraimden takibat ierası usulü mevzua dolayısıyla usulen dâvayı şahsi ikamesine mütevak-

kıftır. İşte bu bir usul meselesidir. Yani müddeiumumi zem ve kadih mesailinde doğrudan doğruya dâvayı şahsi vâkı olmaması için takibat icrası lâzım değildir. Bu bir usul meselesi iken Kanunu Cezanın bir maddesine girmiştir. Esasen takibat yapmadan müddeiumumilere ayrıca ceza vermek itibariyle Kanunu Cezada pek iyi bir yol bulunabilir. O noktai nazardan usul meselesi olan bir fıkra ilâve edilmiştir.

Efendim kavanini mevcudemizin esasatı dikkatli bir surette tetkik edilecek olursa vazifei asliyesi olmıyan bu gibi meseile cüret edenlerin müddeiumumi tarafından hakkında takibat icra edilmesi de azçok anlaşılabilir. Fakat bizdeki Adliye memurlarının de ruhunu bilirim. Diğerlerinin de ruhunu bilirim. Çok defa tesadüf ettim. Kendisinin vazifesine taallük eden her hangi bir meseleyi tetkik ederken, canım bu bizim malmüdürümüzün evrakıdır. Binaenaleyh bunu bizim başımızdan atalım da onlar ne yaparsa yapsınlar. Pek çok böyle ihmalkârane işlerin yapıldığını gördüm. Binaenaleyh, bu kanun tanzim edilirse işte o müddeiumumiler de vazifei asliyelerini hüsnütelâkki etmiş olacaklardır. Ve ellerinde bulunan kanunu şiddetle takibetmek mecburiyetinde bulunacaklardır. Ve illâ kendileri de o kanun ile aynı cezaya mâruz kalacaklardır. Efendim mâruzatım burada hitam buluyor. Yalnız istidrad kabîlinden şunu da söyleyeyim ki Makamı Riyasete hitaben olan mâruzatım sırf usul noktai nazarındandı. Sırf Nizamnamei Dahilî esasatına aittir. Makamı Riyasete ve bilhassa Reis Beyefendiye hürmeti mahsusam vardır. Bunu arz etmeye lüzum gördüm.

REİS — Efendim ifayı vazife hususunda her türlü tenkidi Makamı Riyaset kabul eder. Fakat encümenenden ekseriyetle gelmiş olması isabeti gösternmiştir. Söz Ali Şükrü Beyindir.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim çizmeden yukarı çıktın, diyorlar. Fakat biz de hürriyetle alâkadar olduğumuz için velev ki umumi dahi olsa birkaç söz söylemek isteriz.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Memlekette bir de müddeiumumi istibdadı kuralım.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Efendim bendenize müddeiumuminin yapacağı istibdat, kanuni bir istibdat olacaktır. Bence bir dereceye kadar kanunidir. Fakat diğerleri ka-

nuni değildir. Efendiler meselenin hukuki aksamını bendenizden evvel söz söyleyen rüfekayı kiram izah ettiler. Fakat bendeniz de umumi olmak üzere bâzı şeyler arz etmek isterim. Eevvelâ Refik Şevket Beyin takibetmiş olduğu zihniyeti kanuniyeyi anlamıyorum. Zihniyet diyorum.

REFİK ŞEVKET' B. (Saruhan) — Kanuncu değilsin de onun için Bahriyeli kanundan ne anlasın?

ALİ ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Çünkü Refik Şevket Bey biraderimiz her halde teceddüt taraftarıdır. Efendiler dün burada bulunmadığım sırada Rauf Beyefendi bir İngiliz kanunundan bahsetmiş Habeyes Korpus denilen bir Kanundan. Gerçi bendeniz hukukşinas değilim. Fakat âcizane hukuka mütaallik bâzı eserler okudum. Bugün İngiltere'de dikkat buyurunuz! İngiltere'de İngiliz idaresinde hürriyeti şahsiyeyi, hukuku şahsiyeyi temin eden şu kanundur. Bu kanun da aşağı - yukarı şu kanunun aynıdır. Yani İngiltere'de her hangi bir adam gayrikanuni bir şekilde velev ki beş dakika için tevkif edilecek olursa müddeiumumi bundan haberdar olmazsa, alelâde her hangi bir şahıs her hangi bir mahkemeye gitse mahkeme İngiltere'nin Şimalinde bulunsa, tevkif olunan da Cenubunda, yani arada 1 200 millik mesafe bulunsa telgrafla o adamı çıkarttırır. İsterse bu adamı hapsedtiren bir nazır dahi olsa, vali değil, yani kabiniye mensup bir nazır dahi olsa bu gayrikanuni bir tevkiften haberdar olan hâkim o nazırı dahi çağırarak hakkını haizdir. Binaenaleyh bendeniz bilmiyorum. Bu kanun bu kadar şâmil midir? Maa-haza değilse temenni edelim ki, bu kadar şâmil olsun.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Başka maddesinde var o da.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Bu Fransa'da ve daha birçok yerlerde kan dökülmek suretiyle elde edilmiş bir kanundur. Oralarda bu suretle hürriyet alınmıştır. Teessüsü pek çok zamana muhtac olmuştur. Bizde bilâmücadele ve kan dökülmeksizin husul bulacaktır. Çünkü buna halk en büyük saâk olmuştur. Halk hiçbir kayda tâbi olmamıştır. Daima hürriyetini muhafaza etmiştir ve hakkını almıştır. Bunun için bendeniz fazla söz söylemiyeceğim. Yalnız hâdisatı görmek itiba-

riyle söyleyeceğim ki, memurların, askerlerin adli bir imtiyazı mahsususudur. Şu madde bu imtiyazı mahsususunu kaldırmaya mâtuftur. Bu imtiyazı kaldırmadıkça halkın şikâyetini dinliyecek merci yoktur. Bu itibarla bendeniz bu maddenin derhal kabulünü teklif ediyorum. Ve bunu kabul ederse Heyet-i Muhtereme zannediyorum ki, hâkimiyeti Milliyeye doğru ilk ve katî adımı atmış olacağız.

HULÜSİ B. (Karahisarı Sahib) — Hattâ ilân-ı hürriyet.

Dr. ÂBİDİN B. (Lâzistan) — Efendim bendeniz de kanunşinas değilim.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarkı) — Anlarsın.

Dr. ÂBİDİN B. (Devamla) — Ve belki de kanundan anlamanam. Fakat bu kanun halkın hürriyeti şahsiyesine, yani köylüye pek mutabık geldiğinden dolayı bendeniz de biraz aklım yettiği kadar müdafaa etmek isterim. Arkadaşlar! Temini hürriyet kanunu olan bu maddenin aynen kabulünü rica ederim. Evet halka 1324 senesinden beri bir hürriyet verdik. Fakat bunu veren kim? Memurlarla üniformalı arkadaşlarımız. Memurlarımız zaman zaman hürriyeti istediği gibi tahlil etmiş, yani halka istediği gibi tahakküm etmek, bu da hürriyet dâhilinde diyerek köylüyü ezmiş ve halk da bunun ancak acısını çekmiş ve elân çekmektedir. Arkadaşlar halkın en büyük âmil ve hâkimi kanundur. Bununla işliyecek yalnız müddeiumumidir. Müddeiumumiyi ben o kadar hür ve serbest isterim ki, kanuna ait her şeyi tatbik edebilsin.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Ya tatbik edemezse.

ÂBİDİN B. (Devamla) — Tatbik edemezse idam! (Şiddetli alkışlar, handeler) Evet tatbik edemezse idam. Yalnız memnuniyetten mütebbeten azil değil, cüzi bir şeyden dolayı idam etmek lâzımdır.

Efendiler! Müddeiumumiyi hakkı kanunlarında serbest ve kanunla işlerse şahıs ile değil, o zaman bütün halkın her bir işini görecektir. Bu madde ile müddeiumumiyi tehdit ediliyor. Evet tehdit edilmesi lâzımdır. Yani vazifeni göremezsen arkadaş idama hazır ol diyeceğiz. (Onu kim tatbik edecek sesleri) Hükümet yoksa Büyük Millet Meclisi vardır. Tatbik edemiyenler müddeiumumiyinin cezasını görürler.

SALİH Ef. (Erzurum) — Kanunun cezasını kanunun...

Dr. ÂBİDİN B. (Devamla) — Kanunun cezasını tabii efendiler! Bendeniz müddeiumumiyi, yani kanun sahibi olan. (Kanun sahibi değil sesleri) Efendim millettir kanun sahibi. Fakat onunla işliyecek müddeiumumidir. Evet, şimdi de bunu söylüyorum. İçimizden birtakım avukatlar memurların avukatlığını yapıyorlar, biraz da halkın avukatlığını yapalım. Köylünün hakkını da biraz ketmetmiyelim, onun için Refik Şevket Beyi yakalamışlar. Aman şöyle yap, böyle yap. (Şiddetli alkışlar) Ben Refik Şevket Beyin gayet hür olduğuna ve hakikaten bu halkın tenevvür etmesine, bu halkın terakki etmesine çalıştığıma ve çalışacağıma imanım vardır. (Bravo sesleri)

Efendiler! Kanun hâkim olursa o zaman birtakım sırmalı zevat hâkimiyetten düşeceklerdir. Kanunun fevkinde hiçbir şey olmamalıdır. Ve millet bunu idrak etmiştir. İdrak etmeyenlere idrak ettirmeliyiz. Arkadaşlar! Bu kanun bir nüsha gibi her tarafa yazılmalı ve ezberlemelidirler. Ben dört yüz sayfalık, bin sayfalık kanunu karıştırıyım da ondan sonra şey edeyim, olamaz efendim.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Âbidin Bey bunu düzce'de de tatbik edecekler midir?

Dr. Âbidin B. (Devamla) — Yapılacaktır. Tahkikat yaparsınız, eğer ben orada kanunsuz bir şey yapmışsam Millet Meclisinin karşısında idama razıyım, buradan söylüyorum.

Arkadaşlar! Tekrar ediyorum kanun fevkinde hiçbir şey olmamalıdır. Vazifesini yapamayan müddeiumumiyi vazifeden ilelebet el çektilmelidir. Bu suretle millet o müddeiumumiyiden kurtulmuş olur. Binaenaleyh maddenin aynen kabulünü teklif ederim.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Âbidin Beyin tevccühlerine teşekkür ederim. Fakat Âbidin Bey avukatlıktan vazgeçerek bir defa da Sıhhiyeye dair konferans verseler daha iyi olur. (Handeler)

Dr. ÂBİDİN B. (Lâzistan) — Kürsüde bulunduğum zaman söyleyeydin cevabını verirdim (Handeler)

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, Abdülkadir Kemali Beyin teklif etmiş olduğu kanunun ikinci maddesi hakkında söz söyleyen arkadaşlarımızın hepsi madde kanuniyenin hükümleri ile ittifak ve ittifak ediyor. Refik Şevket Bey, biraderimiz gayet hakimane bir mütalâa derme-

yan ettiler. Refik Şevket Bey maddenin hükümünde kendilerinin de beraber olduklarını beyan ederek doğrudan doğruya Usulü Muhakeme ile Kanunu Cezanın maddei mahsusasına mütaallik olan fıkaranın çıkarılması icâbedeceğini dermeyan buyurdular ki burada Refik Şevket Bey söyle demıştır, böyle demıştır, sözlerini söylemek caiz değildir. Yalnız teklifi kanununun fıkrai ulâsiyle son fıkrası hakkında Abdülkadir Kemalî Beye biraz dokunmak istiyeceğim. Kendileri irtikâbolunan ceraim için takibati kanuniye icrasını temin için ve nazarı kanunda ve nazarı hükkâmında hiçbir ferdin ferdi âhara katiyen tercih edilmesini temin için teklif ettiği maddei kanuniyenin birinci fıkrasında diyor ki: Birinci zeyilde zikredilen cürümlerin mürtekipleri hakkında müddeiumumiler takibi dâva ederler. Ya birinci zeyilde olmayıp da diğer mevaddı kanuniyede irtikâbedilen ceraimi kanuniyede bunu tatbik etmek isteselerdi kanunun bütün kuvvetini teyid etmiş olmazlar mıydı acaba?

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Onu Meclis yapmakla mahzuru ref'eder.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — İkinci maddenin aynen kabulü mahzurludur, zararlıdır. Müddeiumumilerin takibi dâva etmesinde, vazifesini ifa etmesinde, vazifeyi ifa edemediği takdirde verilecek cezanın mahiyet ve derecesi hakkında verilen tadil takririnde bendenizin de imzam olduğu münasebetiyle Refik Şevket Bey biraderimiz burada bir hata yaptılar ki, o da zannedersen kabul buyururlar. Usulü muhakematı Cezaiyeye derci icâbeden fıkaranın derci icra edilmediğinden dolayı hakkında verilmesi lâzımgelen cezaya mahsus olan maddenin baş tarafında bu işi tekid etmek, tesis etmek, tevsik etmek daha evlâ olur fikrindeyim. Usulü muhakeme ile yapması lâzımgelen bu işi yapmayan müddeiumuminin hayatı memuriyetine hâtıme çekilecek ve milletin işi ile alâkadar olmayacak diye kabul edilecek olursa bu tadil takririnin kabulü halinde kendileri de bu noktada ittifak ederlerse arada mucibi münakaşa bir şey kalmaz. Asıl mesele doğrudan doğruya maddei kanuniyeyi yapmak değil, cürmü tadadetmek değil, cürmü irtikâbedenler hakkındaki şeyleri tadadetmek ve onun hakkında lâzımgelen cezayı vermek ve o cezayı tatbik ederek bir an evvel milletin kendi intikamını ahzetmek demektir. Bundan dolayı bu maddenin tadil takriri veçhile kabulüyle müzakereye nihayet verilip güzel vak-

timizi zâyi etmememizi rica ederim. (Doğru sadaları)

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Bendeniz teklif sahibiyim, söz istiyorum Reis Bey!

REİS — Efendim! Müzakere tamamen lehte cereyan ediyor. Hakkında diye gelenler de lehte idareci kelâm ettiler. Müfid Efendi maddenin bâzı fıkratı hakkında beyanı mütalâa ettiler. Daha söz alan birçok arkadaşlarımız vardır.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu)

— Teklif sahibinin söz söylememesi görülmüş bir şey değildir.

REİS — Diğer takrir sahipleri de aynı cereyanı takibedecekler. Şu halde müzakerenin kifayetini reye koyacağım.

İkinci maddenin müzakeresini kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Ekseriyeti azîme ile ikinci maddenin müzakeresi kâfi görülmüştür.

Efendim, ikinci madde makamına kaim olmak üzere beş on arkadaş tarafından bir madde veriliyor.

Riyaseti Celîleye

İkinci madde makamına kaim olmak üzere âtidedeki maddenin kabulünü teklif ederiz.

Madde 2. — Birinci maddedeki ceraim mürtekipleri, her hangi rütbe ve memuriyette bulunursa bulunsun, haklarında müddeiumumiler tarafından mahakimi umumiyeden re'sen ikame ve takibi dâva olunur. İşbu vazaifi ifada ihmal ve terahi gösteren müddeiumumiler ve müddeiumumilerin bu hususata mütedair verecekleri emirleri icrada taallül edenler üç aydan üç seneye kadar hâpîs ve hizmeti Devlette bir daha istihdam edilmemek üzere rütbe ve memuriyetten tard olunur.

Canik	Afyon Karahisar	Sinob
Ahmed Nafiz	Mehmed Şükrü	Hakkı Hami
Kırşehir	Dersim	Erzurum
Müfid	Mustafa	Mehmed Salih
Erzurum	Amasya	Maraş
Süleyman Necati	Mehmed Ragıb	Mehmed Hasib
	Erzurum	
	Hüseyin Avni	
	Riyaseti Celîleye	

Derdesti müzakere bulunan lâyihai kanuniye nüfuzu memuriyeti suiistimal etmek yalnız memurine munhasır olduğu kanaatiyle yapı-

manıdır. Evet vazifesinin kudsiyetini takdir etmiyerek suiistimal eden memurun eksik olmadığı gibi maksadına hadim olmıyan ve olamıyan memurini nüfuzu şahsisini suiistimal ve tagallübünü ika ile tehdit ve hattâ terki vazife ile firara veya istifaya icbar eden eşhas da yok değildir. Binaenaleyh, yalnız kanunu memurun hakkında yapmak lâzım olduğu gibi ika nüfuz ve tegallüple memurunin hukuku resmîye ve hürriyesine tecavüz ve bu vesile ile maksatlarını imaleye icbar eden eşhas hakkında da ahkâm vaz'ı lâbüttür. Binaenaleyh, berveçhi âti maddenin ikinci madde yerine kaim olarak kabulünü teklif eylerim.

8 . II . 1339
Yozgad
Süleyman Sırrı

MADDE 2. — Her hangi bir sebep ihdas ve nüfuz ve tegallüp ikaiyle memurini tehdidedenler ve serbestii memuriyetini ifâdan imtinâa sebebolanlar ve memurini istifa ve terki memuriyete mecbur edenler veya maksatlarını terviçe icbar eyliyenler beş seneden akal olmamak üzere kalebent cezasiyle mahkûm edilirler.

Riyaseti Celileye

Memurun muhakematı hakkındaki Kanun müddeiumumilerin ikamei dâvadaki serbestilerini takyit ve tahdideder ahkâmı gayrimuhtevi bulunmasına ve kanunu mezkûr memurin aleyhindeki ceraimin usulü tahkikine ve mercii tahkiki tâyine mütedair olmasına mebnî bu maddenin tayyını teklif eylerim.

Muş
Abdülğani

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bendeniz teklifimin, bu maddenin, yani arkadaşlarımızın verdiği maddenin yerine kaim olmasını istemiyorum. Arkadaşlarınkı üçüncü madde olsun diyorum.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Benim teklif ettiğim madde ile Nâfiz Bey ve rüfekasının teklif ettiği madde aynıdır. Binaenaleyh; o şekli bendeniz kabul ediyorum.

REİS — Efendim üç takrir var. Tadilname mahiyetinde verilen takrirle asıl teklif sahibinin maddesi arasında hükmen bir fark yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bendeniz bu maddenin yerine kaim omak

üzere değil, onlarınki üçüncü madde, bendenizinki de ikinci madde olmak üzere verdim.

REİS — Efendim bir de Süleyman Sırrı Bey tarafından ikinci madde olmak üzere verilen bir takrir vardır. Fakat ikinci maddenin yerine kaim olmak üzere değil, belki bunun üçüncü veya dördüncü madde olarak kabul edilmesi şeklindedir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Evet maddeler müteselsilen yine devam etsin. Çünkü bu kanuna baktım, bu maddeyi koyacak başka yer yok. Arkadaşlarımızınki teselsül etsin. Efendim bendeniz bu kanunun bütün mevcudiyetimle lehindeyim. Meclis böyle bir kanun çıkardığından dolayı bahtiyardır. Acaba nüfuzu memuriyetini suiistimal eden yalnız memurin midir? Bilhassa Şarklı arkadaşlardan sorarım. Ahaliden maksadına hadim olmıyan memurları gece kaçırınlar ve bu suretle birçok memurini icbar edenler, memuru hayatından korkutarak istifaya mecbur edenler az mıdır? Buna dair şeyler kanunda var diyorlar. Nerede vardır? Kanunda varsa şimdiki kabul ettiğimiz kanunun bütün mevaddı esasen Kanunu Cezada mevcut idi. Şu halde şu kanun o mevaddı telhisten başka bir şey değilken böyle bir kanun yapıyor. Böyle tegallübü şahsisini ika edenler hakkındaki da bir madde bulunmak lâzımdır. Bendeniz bunu misal olmak üzere arz ediyorum. Hattâ mahkeme heyetini tehdidederek mehakimi ayrıca muattal bırakanlar da mevcuttur. Bunun için şu teklifimin ikinci madde olarak kabulünü ve arkadaşların teklifinin de üçüncü madde olarak kabulünü teklif ediyorum.

REİS — Rica ederim efendim dinliyelim. Üçüncü bir takrir daha var tekrar okuyoruz.

(Muş Mebusu Abdülğani Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim bu, maddenin tayyına aid olduğu için bunu diğerlerine tercih etmek lâzımgelir. Binaenaleyh bunu diğerlerine takdim ediyorum. Diğer takrirlere... (gürültüler) Müsade buyurun efendim. Serbestii harekâtını takyidetmiyor.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Yani eski usul baki mi kalsın? (Takrir kimin sesleri)

REİS — İkinci maddenin tayyını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın, efendim. Tay kabul edilmemiştir. Şu halde takrir reddedil-

miştir. Şimdi on, onbeş imzalı bir tahrir var. Onu reyî âlinize arz ediyorum. Tay teklif edilmiyor. Diğerine tercih etmek için bir şey talep edilmiyor. Tadil talebediliyor.

Efendim! Ehemmiyetine binaen tekrar okuyorum.

(Canik Mebusu Nâfiz Bey ve rüfekasının tahriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim bu tahriri reyî âlilerine

vaz'ediyorum. Bu tahriri ikinci madde yerine kaim olmak üzere kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın, ekseriyetle kabul edilmiştir. (İttifakla sesleri) İttifak yoktur.

Efendim! Başka bir maddenin müzakeresine vakit kalmadı. Cumartesi günü içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 5,00

İçtimaî âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evraka varide

İntihabı mebusan Kanununun tadiline dair Van Mebusu Haydar Beyle refikinin teklifi kanunisi

Alâiye - Bozkır tarikinın turku umumiye meyânına ithaline dair Antalya Mebusu Tahsin Beyle rüfekasının temenni tahriri

İktisat Vekâletinin satacağını ilân ettiği maden hakkında İzmit Mebusu Sırrı Beyin temenni tahriri

Ankara Sanayi Mektebine alınan makinalar hakkında İzmit Mebusu Sırrı Beyin temenni tahriri

Alâtı ziraiye Mukavelenamesi hakkında İzmit Mebusu Sırrı Beyin temenni tahriri

Sabık Jandarma Umum Kumandan Muavini Miralay Hilmi Bey hakkında Saruhan Mebusu Avni Beyin iki temenni tahriri

Tekâlifi Milliye suretiyle alınan tütünlere dair Maliye Vekâletinden mevрут evrak

Lord Curzon'un beyanâtı münasebetiyle Muştan mevрут telgaf

Artvin Livası Meclisi Umumisinin küşadı münasebetiyle Mutasarrıflıktan mevрут telgaf

Darphanede yeniden madeni meskûrât darb edilmesine dair Kastamonu Mebusu Abdükadir Kemalî Beyin temenni tahriri

Saruhan Mebusu Avni Beyin Mahami-Sadık ve Bezmi Nusrat hakkında tahriri

İntihabat

İzmir Mıntakası İstiklâl Mahkemesi intihabatı

Encümenlerden gelen mazbatalar

Tedrisatı İptidâdiye Vergisinden şikâyetleri havi müstediyyat üzerine istida Encümenince tanzimedilen mazbatanın on beşinci maddenin tadiline dair teklifle müzakere edilmesine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

Varidatı hususiyeyi vilâyatın hususi tahsil-darlar marifetiyle tahsiline dair teklifin on beşinci madde ile müzakere edilmesine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

İdarei umumiye vilâyat Kanununun idarei hususiyelere aid 101 nci maddesinin tadiline dair lâyiha ve tedrisatı iptidâdiye Kanununun on beşinci maddesinin tadiline aid teklifle müzakere edilmesine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

İhtikâr hakkında Kütahya Mebusu Cemil Beyin teklifinin reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

Nevahi Kaununun şimdiden bâzı mahallerde tatbiki hakkındaki lâyihanın reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

İdarei hususiyelerin ilgası hakkında Kütahya Mebusu Cemil Beyin teklifi ve Vilâyat Sûra Kanuniyle müzakere edilmek üzere hıfzına dair Dahiliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniyeden üç sene küreğe mahkûm Hasan Çavuş hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniyeden mahkûm Papaz Mardros ve rüfekası hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

Affına dair Pandelâki imzasıyla verilen istidanın reddine dair Adliye Encümeni mazbatası

Sıddıka ve Bayram imzalarıyla verilen istidanın reddine dair Adliye Encümeni mazbatası

İdama mahkûm ve hükmü vâkı Heyeti Temyizince mısaddak Ali Efe hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniyeden mahkûm Hacı Mehmed hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

Hatice imzasıyla verilen istidanın reddine

dair Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniyeden mahkûm Hoca Mahmut Efendi hakkındaki hükmün tadikine dair Adliye Encümeni mazbatası

İstanbul için dört milyon lira avans itasına dair Lâyiha ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbatası

Bugün müzakere edilecek mevad

Kanunu Cezanın 203 ncü maddesinin tadili hakkındaki teklif

Vilâyatı müstahlasa mahakimi mukarreratınadair lâyihai kanuniye